

Ανεργία

μια δουλειά με μέλλον

θέσεις για την παγκόσμια
οικονομική κρίση, την ιστορία
και το μέλλον της

Το να διεκδικήσουμε οποιαδήποτε “πνευματικά δικαιώματα” δεν θα είχε κανένα νόημα και η αναπαραγωγή για κινηματικούς σκοπούς είναι ελεύθερη.

Φυσικά η εχθρότητά μας προς κάθε είδους δημοσιογράφους ή όποιας άλλης μορφής μεσολάβηση παραμένει δεδομένη.

Τυπώθηκε στην Αθήνα τον Ιούνιο του 2011, σε 600 αντίτυπα και αρχικά διακινήθηκε μαζί με το περιοδικό “Σχιζό metropolitans” #6.

Την μπροσούρα αυτή, όπως και αντίστοιχο υλικό θα βρείτε στη διεύθυνση:

saxsxizo.wordpress.com

Για επικοινωνία:

saxgk@yahoo.gr

I. Εισαγωγή.

Όσοι αυτή την περίοδο είναι σε αναζήτηση εργασίας ξέρουν πως η κατάσταση εδώ και κάποιο καιρό έχει γίνει πραγματικά απελπιστική. Και σίγουρα είναι πολλοί ανάμεσά μας που βρίσκονται στη συγκεκριμένη θέση, μιας και μέσα σε ένα χρόνο η ανεργία στην Ελλάδα έχει διπλασιαστεί, ξεπερνώντας πια ουσιαστικά το 20%. Κι όσοι πάλι δεν είναι άνεργοι (ακόμη) έχουν μια αίσθηση πως σύντομα θα βρεθούν στην ίδια μοίρα. Η διόγκωση της ανεργίας αποτελεί μέρος (σε συνδυασμό με τη μείωση των μισθών και των συντάξεων και τη συρρίκνωση, έως εξαφάνιση, του κοινωνικού κράτους, δηλαδή του έμμεσου μισθού) της συνολικής επίθεσης κατά της εργατικής τάξης στην Ελλάδα.

Η τελευταία όξυνση της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης επιτάχυνε μηχανισμούς που βρίσκονταν ήδη εδώ και πολύ καιρό σε κίνηση. Το ότι τώρα παρατηρούμε τις ραγδαίες εξελίξεις οφείλεται στο ότι η κρίση έχει επιταχύνει τον καπιταλιστικό χρόνο και όχι στο ότι προηγουμένως υπήρχε στασιμότητα. Αν αυτή τη στιγμή μπορούμε να δούμε το μηχανισμό παραγωγής ανέργων και υποτίμησης της εργατικής δύναμης στην πλήρη έκτασή του, κάτι τέτοιο συμβαίνει ακριβώς εξαιτίας αυτού του «καταλύτη». Η υπόθεση της διόγκωσης της ανεργίας είναι μια υπόθεση του συνόλου των εργατών στην Ελλάδα και αυτό γιατί οι άνεργοι δεν προέρχονται από κάποια συγκεκριμένη «κάστα» που βρίσκεται αποκομμένη από τους υπόλοιπους. Ο ρόλος του ανέργου είναι ένας ρόλος που επιφυλάσσει το κράτος των αφεντικών σε όλους μας ανεξαιρέτως. **Πρόκειται για μια επαναληπτική ρουτίνα, από την οποία λίγο πολύ δεν θα γλιτώσει κανείς.**

Παρόλ' αυτά, κάποιοι παραμένουν αισιόδοξοι για το μέλλον, θεωρώντας πως το κράτος θα μεριμνήσει για το ζήτημα της ανεργίας· πως θα βοηθήσει τους ανέργους ώστε να βοηθηθεί και η οικονομία. Στην πραγματικότητα, όμως, αν βαδίζουμε προς τα κάπου είναι προς τον ολοκληρωτισμό· προς την πολιτική της ολομέτωπης σύγκρουσης του κράτους και των παρατρεχάμενων του με την εργατική τάξη. Τα πράγματα, φυσικά, θα μπορούσαν να πάρουν άλλη κατεύθυνση, αλλά κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται να γίνει και πολύ άμεσα.

II. Τριάντα χρόνια κρίση.

Αν πρόκειται να ορίσει κάποιος το πότε άρχισε η κρίση, θα μπορούσε να βάλει ως ορόσημο (σχετικά αυθαίρετα) το έτος 1973· τη χρονιά δηλαδή της πετρελαϊκής κρίσης. Και αυτό γιατί τότε περίπου ξεκίνησε, μετά από μια αρχική αναδίπλωση, η αντεπίθεση των αφεντικών ενάντια στις προλεταριακές αρνήσεις και τα κινήματά τους. Νέες μηχανές, μετακίνηση της παραγωγής σε ανατολή και νότο, νέα οργάνωση της εργασίας, συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, όλο και σκληρότερη καταστολή και φυσικά η ανεργία που πριν το '70 περιοριζόταν (κατά μέσο όρο σε

ευρωπαϊκό επίπεδο) στο 1,5%¹, ήταν κάποια από τα μέσα που χρησιμοποιήσαν τα αφεντικά. Κάποια μέσα που εκτός από τον λάκκο του ταξικού κινήματος, έσκαβαν και τον λάκκο των ίδιων των αφεντικών. **Ο κύκλος του εμπορεύματος ήταν σκουριασμένος και τα προβλήματα συσσωρεύονταν οδηγώντας σε σταδιακή παράλυση όλη την οικονομία.** Όπως είναι άλλωστε γνωστό, η παραγωγή από μόνη της δεν έχει κανένα νόημα χωρίς την κατανάλωση. Τα αφεντικά δεν παράγουν «χρήσιμα πράγματα» έτσι γενικά και αφηρημένα για το καλό της κοινωνίας· παράγουν εμπορεύματα σκοπός των οποίων είναι να πουληθούν, ώστε να πραγματοποιήσουν την υπεραξία που περικλείουν. Και εδώ είναι το πρόβλημα. Πώς είναι δυνατόν να καταναλώνονται όλο και περισσότερα προϊόντα από μια κοινωνία που παγκοσμίως δουλεύουν όλο και λιγότερα μέλη της, για λιγότερα λεφτά και όλο και περισσότερο χρόνο;

Η κρίση είναι το φάντασμα που πλανιέται πάνω από τις δυτικές κοινωνίες των ημερών μας. Ωστόσο, μέχρι στιγμής οι κοινωνίες αυτές κατάφεραν να επιβιώσουν από τα κάθε είδους επεισόδιά της με τη βοήθεια διαφόρων «λύσεων», όπως ήταν η κατανάλωση με δανεικά, οι χρηματιστηριακές φούσκες ή η επέκταση στη νέα έρημο της υπό κατάρρευση ανατολής. Το πρόβλημα, όμως, εντοπίζεται στην καρδιά του καπιταλισμού και οι λύσεις αυτές δεν ήταν παρά εφήμερες. Επομένως, η ύφεση προχώραγε με διάφορα διαδοχικά ξεσπάσματα, τα οποία κάθε φορά και οδηγούσαν την οικονομία σε όλο και χειρότερη θέση. Τα παραδείγματα πολλά: η κρίση χρέους των χωρών της λατινικής Αμερικής, η κατάρρευση των ασιατικών τίτλων, η κρίση στις μετοχές υψηλής τεχνολογίας, η κρίση της αγοράς τροφίμων στον τρίτο κόσμο, η κρίση των ενυπόθηκων δανείων στην Αμερική. Η θηλιά όλο και κλείνει, η ιστορία όλο και επιταχύνεται...

ο πανικός της κρίσης του 1873 σαρώνει τους δρόμους.

1 «Τα προβλήματα πάνω στα οποία είχε κυρίως επικεντρωθεί η κριτική του καπιταλισμού πριν τον πόλεμο και τα οποία η χρυσή εποχή εξάλειψε σε μεγάλο βαθμό για μια σχεδόν γενιά - "η φτώχεια, η μαζική ανεργία, η εξαθλίωση, η αστάθεια" - επανεμφανίστηκαν μετά το 1973. Για μια ακόμη φορά, την οικονομική αύξηση διατάραξαν σοβαρές κάμψεις και υφέσεις που πρέπει να διακριθούν από τις "μικρο-υφέσεις" στα 1974-1975, 1980-1982 και στα τέλη της δεκαετίας του '80. Η ανεργία στη Δυτική Ευρώπη αυξήθηκε από 1,5% κατά μέσο όρο που ήταν τη δεκαετία του '60 σε 4,2% στη δεκαετία του '70. Στο αποκορύφωμα της οικονομικής ανόδου στα τέλη της δεκαετίας του '80, η ανεργία έφτασε στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα κατά μέσο όρο το 9,2% και στο 11% το 1993». Eric Hobsbawm, «Η εποχή των άκρων», εκδ. Θεμέλιο, 2006, σελ. 518.

Το πιο πρόσφατο στάδιο αυτής της κρίσης στην Ελλάδα έχει πάρει το όνομα της κρίσης του δημόσιου χρέους. Μια κρίση χρέους που μόνο κατ' όνομα είναι του δημοσίου, γιατί η διόγκωσή του συντελέστηκε όταν το κράτος απορρόφησε την κρίση του τραπεζικού του συστήματος. Μια κρίση χρέους, όπου οι κυριότεροι δανειστές είναι οι ίδιες οι ελληνικές τράπεζες. Το κράτος λοιπόν, το κόμμα των αφεντικών, χρωστάει στην αστική τάξη (και κατά κύριο λόγο χρωστάει στην εγχώρια αστική τάξη), αλλά δεν θα πληρώσει αυτό²!. Το χρέος θα το πληρώσουμε μόνοι μας μέσω της μείωσης των μισθών, της απελευθέρωσης των απολύσεων, της εντατικοποίησης της εργασίας και της αύξησης της ανεργίας.

Από την υποκατανάλωση, λοιπόν, στην τραπεζική κρίση, στην κρίση χρέους και από εκεί στην κρίση της εργασίας. Όμως ακόμα κι έτσι τίποτα δεν τελειώνει· η επίθεση των αφεντικών κάνει διαρκώς το πρόβλημα όλο και πιο έντονο, κάνει την κρίση ακόμα βαθύτερη. Γιατί το κάθε μεμονωμένο αφεντικό έχει να ασχοληθεί με δύο φλέγοντα «προσωπικά» ζητήματα: την επιβίωση του κεφαλαίου του και την επιβίωση του κεφαλαίου του εις βάρος των ανταγωνιστών του. Δεν έχει κανένα νόημα για τον ίδιο η έξοδος από την κρίση, αν αυτός δεν έχει καταφέρει να επιβιώσει, ώστε να είναι εκεί για να δρέψει τα οφέλη της «ανάκαμψης». Έτσι, το κάθε μεμονωμένο αφεντικό επιθυμεί τη συρρίκνωση του κόστους, την εντατικοποίηση της εργασίας, την εκμετάλλευση των εργατών του, τα οποία μεταφράζονται και σε απολύσεις. Και δεν πρόκειται να πράξει διαφορετικά όσο δεν υπάρχουν οι συνθήκες που θα το αναγκάσουν να κάνει κάτι τέτοιο.

Ο ανελέητος αυτός ενδοκαπιταλιστικός πόλεμος παίρνει τη μορφή της ταξικής σύγκρουσης με την εργατική τάξη να πρέπει να είναι στον τοίχο. Πολλοί είναι αυτοί που ξεθάβουν τον οικονομικό εθνικισμό ως επαναστατική λύση, φωνάζουν να κλείσουν τα σύνορα, να αναπτυχθεί η ελληνική οικονομία, ώστε τα ελληνικά αφεντικά να είναι νικηφόρα πάνω στις τσακισμένες μας πλάτες. Κάποιοι ακόμα χειρότερα καλούν να συστρατευτούμε κάτω από τις εθνικές σημαίες, στα πλαίσια του ότι ο κανίβαλος πάντα κάτι βρίσκει για να φάει. Και πράγματι, οι πιο εκπαιδευμένοι από αυτούς τους κανιβάλους ονειρεύονται εκείνες τις μέρες, όταν θα μπορέσουν να αντλήσουν το μικρομεριδιακό τους από τις υπηρεσίες τους στην καταστολή της εργατικής τάξης.

2 «Το δημόσιο χρέος, δηλ. το ξεπούλημα του κράτους βάζει την σφραγίδα του στην κεφαλαιοκρατική εποχή. Το μοναδικό κομμάτι του λεγόμενου εθνικού πλούτου, που στους σύγχρονους λαούς ανήκει πραγματικά στο σύνολο του λαού είναι το δημόσιο χρέος τους. Γι'αυτό είναι πέρα για πέρα συνεπής η σύγχρονη θεωρία που λέει πως ένας λαός γίνεται τόσο πιο πλούσιος όσο πιο βαθιά βουτιέται στα χρέη. Το δημόσιο χρέος γίνεται το *credo* (πιστεύω) του κεφαλαίου. Και από τη στιγμή που εμφανίζεται η χρέωση του δημοσίου, τη θέση του *αμαρτήματος* ενάντια στο άγιο πνεύμα, για το οποίο δεν υπάρχει *άφεση*, την παίρνει η *καταπάτηση της πίστης* απέναντι στο δημόσιο χρέος». Καρλ Μαρξ, «Το Κεφάλαιο», εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 2009, σελ. 779.

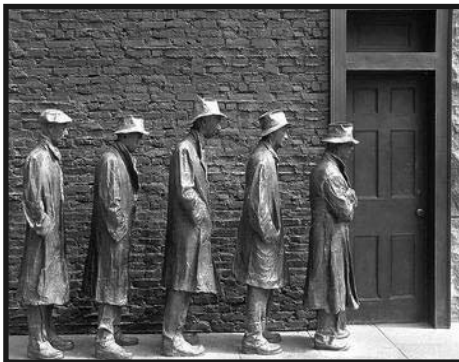
III. Νέοι κύκλοι συσσώρευσης;

Στο τέλος της κρίσης, μας λένε, υπάρχει ένας νέος κύκλος συσσώρευσης, μια Σριζική αναδιάρθρωση που θα δημιουργήσει αυτόν το νέο χώρο και θα δώσει πνοή στο κεφάλαιο. Μας λένε και άλλα, όπως το να κάνουμε υπομονή και να περιμένουμε να ορθοποδήσει το κεφάλαιο. Υπάρχει αυτός ο νέος κόσμος τώρα; **Ναι, αλλά διαλεκτικά, με τον τρόπο που το μέλλον υπάρχει πάντα εν σπέρματι στο σήμερα.** Αυτή τη στιγμή διάφορα μυαλά των αφεντικών είναι γεμάτα «ωραίες ιδέες» που στην πλειοψηφία τους θα αποδειχτούν απίδες, ενώ κάποια από αυτές θα αναδυθεί ως λαμπρή. Κανείς δεν μπορεί να είναι βέβαιος όμως πάνω σε τι θα βασιστεί το μέλλον. Θα είναι οι βιοτεχνολογίες; Θα είναι ο καπιταλισμός υψηλής τεχνολογίας; Ή θα είναι η σκλαβιά και το έγκλημα;³

Όπως και να έχει το νέο αυτό μοντέλο παραγωγής και συσσώρευσης θα αναπτυχθεί μόνο όταν το παλιό θα έχει καταρρεύσει σε τέτοιο βαθμό που θα δίνει στο νέο χώρο να αναπτυχθεί. Όμως αυτό σημαίνει πόλεμο ή κάποια καταστροφή σχέσεων ανάλογης έκτασης. Ως τότε θα συνεχίσει ο καθένας να προσπαθεί να σώσει το τομάρι του, αναμένοντας την εξαπόλυση της μακράς διαδικασίας μαζικής βίας που θα αναδείξει αυτό το νέο μοντέλο συσσώρευσης.

3 Ο Αμερικάνος αυτόνομος George Caffentzis το 1998, απαντώντας στο βιβλίο του Rifkin «Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της», στο οποίο υποστηρίζεται πως ο νέος κύκλος που θα αναδυθεί και που θα αγκαλιάσει τους (τεχνολογικά) άνεργους θα είναι αυτός της εθελοντικής εργασίας, γράφει: «Όμως η διαίσθηση του Rifkin είναι σωστή. Γιατί η πληθωρικότητα της εργασίας εκτείνεται πέρα από τη διάσταση της επίσημης μισθωτής εργασίας, και αυτή η άμισθη εργασία όντως παράγει υπεραξία σε τεράστια ποσότητα. Αν γίνει πιο άμεσα και αποτελεσματικά εκμεταλλεύσιμη, αυτή η εργασία μπορεί να γίνει η αρχή μιας νέας εποχής απασχόλησης, που δημιουργεί υπεραξία μέσω της διόγκωσης της καταναγκαστικής εργασίας, της επέκτασης των άμεσων καπιταλιστικών σχέσεων στην περιοχή της αναπαραγωγής της εργασίας, και τέλος της ισχυροποίησης των μικρο- και εγκληματικών επιχειρήσεων.

Έτσι ο “νεοφιλελευθερισμός”, η “νεο-σκλαβιά” και ο “πόλεμος κατά των ναρκωτικών” είναι καταλληλότερα συνθήματα της για την Τρίτη Βιομηχανική Επανάσταση απ’ ότι ο “μη-κερδοσκοπικός” τρίτος τομέας που προωθείται απ’ τον Rifkin, γιατί μπορούν να ενεργοποιήσουν τις “αντίρροπες τάσεις” στην κατακόρυφη πτώση του ποσοστού κέρδους που προκαλούν η μηχανοργάνωση, η ρομποτικοποίηση και η γενετική μηχανική». Βλ., σχετικά George Caffentzis, «Το τέλος της εργασίας ή η αναγέννηση της σκλαβιάς; Μια κριτική στον Rifkin και τον Negri», μια έκδοση της ομάδας Εργάτες του Αρνπτικού, Θεσσαλονίκη, 2005.

Το τέλος της εργασίας και άλλα ευφάνταστα παραμύθια.

Ο J. Rifkin είναι ένας απολογητής του καπιταλισμού και διανοητής της μεσαίας τάξης. Στο πολυσυζητημένο του βιβλίο «Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της», εκδ. Α.Α. Λιβάνη, 1996, υποστηρίζει πως η κρίση στην οποία έχει μπει το σύστημα οφείλεται στη διαρκή εισαγωγή τεχνολογίας, η οποία διώχνει όλο και περισσότερους εργάτες από την παραγωγή, μετατρέποντάς τους σε άνεργους. Κάτι τέτοιο, βέβαια, δεν συμβαίνει για πρώτη φορά, ωστόσο, όπως λέει ο Rifkin «...Στο παρελθόν, όταν μια τεχνολογική επανάσταση απειλούσε μεγάλους αριθμούς θέσεων εργασίας σ' έναν οικονομικό τομέα, εμφανιζόταν ένας νέος οικονομικός τομέας για να απορροφήσει το πλεόνασμα των εργατικών χεριών. Νωρίτερα στον αιώνα μας, ο νεογέννητος βιομηχανικός τομέας είχε τη δυνατότητα να απορροφήσει πολλά από τα εκατομμύρια των αγροτών που έχασαν τις δουλειές τους μετά την ταχύτατη μηχανοποίηση της γεωργίας... Σήμερα, ωστόσο που όλοι αυτοί οι τομείς πέφτουν θύματα της ταχείας αναδιάρθρωσης και αυτοματοποίησης, δεν έχει αναπτυχθεί κανένας "σημαντικός" νέος τομέας για να απορροφήσει τα εκατομμύρια εργαζόμενων που απολύονται» (σελ.107).

Τώρα, λέει ο Rifkin, που αυτός ο νέος τομέας δεν εμφανίζεται, η ανεργία μετατρέπεται σε μόνιμη κατάσταση· η εργατική τάξη έχει εκλείψει από την ιστορία και αυτό που προτείνει είναι να αντικαταστήσουμε το υπάρχον κενό με έναν εθελοντικό τομέα. Το σχήμα του Rifkin, αν και ακριβές ως προς τα στοιχεία του και τις παρατηρήσεις του, αρνείται να δει από πού πηγάζει και ποιους υπηρετεί αυτή η «εισαγωγή τεχνολογίας». Αρνείται, δηλαδή, ότι ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα μισθωτής εργασίας και άρα η ανθρώπινη εργασία δεν μπορεί να εκλείψει από αυτό (γιατί μαζί της θα εξαφανιζόταν και το κέρδος, η ψυχή αυτού του συστήματος). Ο Rifkin διαμαρτύρεται για τη συρρίκνωση των μεσαίων στρωμάτων και αρνείται να δει την πτώση όλων αυτών των κομματιών της εργατικής τάξης και των υπό προλεταριοποίηση πληθυσμών που περνάνε το όριο της μόνιμης ανεργίας και από εκεί πετιούνται στον κόσμο της πέραν του νόμου εκμετάλλευσης, του εγκλήματος, της σκλαβιάς και της υπερεκμετάλλευσης.

Ο ίδιος συγγραφέας παρουσιάζει στο βιβλίο του αυτούς τους κύκλους εισαγωγής τεχνολογίας-κρίσης- μετασχηματισμού του κόσμου-ξεπεράσματος της κρίσης. Μιλώντας για την εκβιομηχάνιση των αρχών του 20ου αιώνα με την εισαγωγή της μαζικής παραγωγής-μαζικής κατανάλωσης, αναφέρει: «Το φαινόμενο της μαζικής κατανάλωσης δεν ήταν τυχαίο ούτε θεωρήθηκε ποτέ σαν το αναπόφευκτο παράγωγο μιας αχόρταγης ανθρώπινης φύσης. Κάθε άλλο. Στις αρχές του αιώνα μας, οι οικονομολόγοι παρατηρούσαν ότι οι περισσότεροι εργαζόμενοι προτιμούσαν να κερδίζουν αρκετά για να καλύπτουν τις βασικές ανάγκες τους και να απολαμβάνουν κάποιες μικρές ανέσεις και περισσότερο ελεύθερο χρόνο παρά να εργάζονται υπερωρίες για να αυξήσουν το εισόδημά τους... Από πολύ νωρίς, οι μεγαλοεπιχειρηματίες συνειδητοποίησαν ότι για να μπορέσουν να κάνουν τους ανθρώπους να θέλουν πράγματα που ποτέ στο παρελθόν δεν είχαν αποζητήσει, θα έπρεπε να δημιουργήσουν τον "μη ικανοποιημένο καταναλωτή"... Η πλειοψηφία των Αμερικάνων εξακολουθούσαν να παρασκευάζουν τα περισσότερα αγαθά στο σπίτι τους. Οι διαφημιστές χρησιμοποίησαν κάθε μέσο και ευκαιρία για να υποτιμούν τα "σπιτίσια" προϊόντα και να προβάλλουν τα είδη που "παράγονταν σε εργοστάσια" και "αγοράζονταν από καταστήματα". Ιδιαίτερο στόχο αποτελούσαν

οι νέοι . Τα διαφημιστικά μηνύματα είχαν σκοπό να τους κάνουν να ντρέπονται κάθε φορά που χρησιμοποιούσαν ή φορούσαν σπιτίσια προϊόντα» (σελ. 81). Οι άνθρωποι, λοιπόν, τότε έπρεπε να μάθουν να τρώνε από κουτί, να τιμούν τα βιομηχανικά προϊόντα των εργοστασίων της μαζικής παραγωγής, να υποτιμούν το χειροποίητο, να εγκαταλείψουν την παραγωγή όποιων ειδών συντήρησης και αναπαραγωγής παράγγααν οι ίδιοι. Ήταν ένας ριζικά καινούριος κόσμος, ένας νέος κύκλος συσσώρευσης και όποιος ήθελε να χωρέσει μέσα, θα έπρεπε και ο ίδιος να μετασχηματιστεί ριζικά σύμφωνα με το νέο μοντέλο.

Ο Rifkin σχολιάζει ακόμα όσους λένε πως θα εμφανιστεί ένας νέος κύκλος συσσώρευσης από τις νέες τεχνολογίες ή τις βιοτεχνολογίες που θα απορροφήσουν τους ανέργους που γεννά η τεχνολογία, ωστόσο δεν πιστεύει πως μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο: «Ο Τσάμοι μας θυμίζει ότι "μόνο πέρσι (1993) κάηκε ο διπλάσιος αριθμός θέσεων εργασίας λόγω της μείωσης του υπαλληλικού προσωπικού". Για να περιορίσουμε το ποσοστό ανεργίας κατά μια μόνο μονάδα, λέει ο Τσάμοι, "θα έπρεπε να δημιουργήσουμε από τη μια στιγμή στην άλλη έντεκα βιοτεχνολογικούς κλάδους", ένα επίτευγμα πολύ πιο πέρα από τις σημερινές επιστημονικές, τεχνολογικές και οικονομικές δυνατότητες της κοινωνίας μας» (σελ. 105). Κι όσο για αυτούς που ζητάνε την επανεκπαίδευση των ανέργων λέει συγκεκριμένα: «Είναι πέρα από τα όρια των δυνατοτήτων τους... Πάνω από 90 εκατομμύρια Αμερικάνοι δεν έχουν ούτε τη στοιχειώδη μόρφωση να γράψουν μια σύντομη επιστολή για κάποιο λάθος σε μία πιστωτική κάρτα, να βρουν τις ώρες αναχώρησης των λεωφορείων σε έναν πίνακα δρομολογίων ή να χρησιμοποιήσουν έναν υπολογιστή για να δουν ποια είναι η διαφορά ανάμεσα στην τιμή που πουλιέται ένα είδος στις εκπτώσεις και στην αξία του σε άλλες εποχές του έτους. Σήμερα ένας στους τρεις Αμερικάνους είναι λειτουργικά, οριακά ή ολότελα αναλφάβητος» (σελ. 110).

Σε αυτόν τον κόσμο των λειτουργικά αναλφάβητων και των αναδυόμενων κλάδων βιοτεχνολογίας, ρομποτικής και υπολογιστών κάποιοι δεν χωράμε. Όπως και στον προηγούμενο κύκλο συσσώρευσης, έτσι και τώρα οι άνθρωποι θα πρέπει να αναπροσαρμόσουν τις επιθυμίες και τις ανάγκες τους στο νέο παράδειγμα. Θα πρέπει να εντάξουμε στον οικογενειακό προγραμματισμό την αγορά εμβρύων, την αποθήκευση του DNA, τον

προγραμματισμό με βάση την καριέρα ή τους κύκλους της οικονομίας. **Θα πρέπει να νιώσουμε εξαρτημένοι από νέες μορφές ενέργειας, μεταφοράς, ενημέρωσης. Θα πρέπει να περάσουμε από το κρεβάτι του Προκρούστη, ώστε να ταιριάζουμε και εμείς στο νέο παράδειγμα συσσώρευσης.**

"Ενέργεια για νεανικές μηχανές" λέει η διαφημιστική αφίσα της εποχής. Ένας νέος κόσμος φτιάχνεται, αυτός του μουζικού προϊόντος.

IV. Για την τεχνολογία και την τεχνολογική ανεργία.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει διαδραματίσει το ρόλο της στην όξυνση της κρίσης και της ανεργίας, αλλά με έναν τρόπο πολύ διαφορετικό απ' ότι συνήθως λέγεται. Ο μύθος των αφεντικών θέλει την τεχνοεπιστήμη να είναι ένα ουδέτερο, ανεξάρτητο πνεύμα που κινείται πάντα προς τα μπρος ασχέτως των κοινωνικών-πολιτικών συνθηκών. Ο μύθος αυτός την θέλει να είναι απλώς και μόνο το αποτέλεσμα της «ανθρώπινης διάνοιας» και τίποτα άλλο, και ως γνωστόν η «ανθρώπινη διάνοια» δεν είναι δυνατόν να σταματήσει. Ο μύθος αυτός ακόμη διατείνεται πως η τεχνολογία καταστρέφει θέσεις εργασίας, δημιουργώντας ταυτόχρονα άλλες σε πιο τεχνολογικά ανεπτυγμένες θέσεις. Συχνά γίνεται λόγος ότι η «τεχνολογική ανεργία», όπως έχουν συνηθίσει να την ονομάζουν, είναι ένα αναπόφευκτο φαινόμενο και μόνη λύση για τους ανέργους είναι η «δια βίου εκπαίδευση», σε διαφορετική περίπτωση φέρουν οι ίδιοι το «βάρος των επιλογών τους». Ο μύθος αυτός είναι ένας μύθος καθαρά καπιταλιστικός και σκοπός του είναι, όπως και όλων των αντίστοιχων, να πει πως κανείς δεν φταίει, τα σπασμένα δε αυτής της κατάστασης θα τα πληρώσει η εργατική τάξη.

Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών αποτέλεσε μέρος της απάντησης των αφεντικών στα κινήματα των δεκαετιών '60-'70. Η εισαγωγή τεχνολογίας είχε έναν διπλό στόχο από τη μία την εξαφάνιση των θέσεων των εργαζομένων που δημιουργούσαν προβλήματα και από την άλλη την αποειδίκευση και το σπάσιμο σε στοιχειώδεις εργασίες όλων των εργασιών, ακόμη και των πνευματικών. Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε στα αφεντικά όχι μόνο να εξαρτώνται όλο και λιγότερο από τις γνώσεις των εργατών τους, αλλά και να στείλουν τα εργοστάσιά τους σε άλλες χώρες που υπάρχει ακόμα άπλετο φθινό, ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό⁴. Επιπρόσθετα, όσο η κρίση βάθαινε και το κέρδος έβγαινε όλο και πιο δύσκολα, διάφοροι αναζήτησαν διέξοδο στην «καινοτομία», στα προϊόντα που σε ένα όμιλο από την παραγωγή τους ήταν ήδη παλιά. Τα αφεντικά αναζητούσαν το δικό τους «αεικίνητο», στην προσπάθειά τους να κρατήσουν τα κέρδη και την παραγωγή τους και να ξεφορτωθούν επιτέλους τους «εκνευριστικούς» τους εργάτες. **Το κέρδος όμως, βγαίνει από την εργασία και όχι από τις υπερτεχνολογικές τους μηχανές.** Αυτό, λοιπόν, που πέτυχαν με το να αυξάνουν λίγο λίγο την ανεργία και να επιδιώκουν την όλο και μεγαλύτερη πα-

4 «Στην Ευρώπη, ενοχοποιείται το αυξημένο εργατικό κόστος για την στάσιμη οικονομία... Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το εργατικό κόστος έχει υπερτριπλασιαστεί τα τελευταία οκτώ χρόνια σε σύγκριση με το κόστος του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού... Ανυπόμονες να περικόψουν δαπάνες και να βελτιώσουν τα περιθώρια κερδών τους, οι εταιρίες αντικαθιστούν το ανθρώπινο δυναμικό με μηχανές ολοένα και πιο γρήγορα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Lincoln Electric, μια κατασκευάστρια βιομηχανικών κινητήρων στο Κλίβελαντ, η οποία ανακοίνωσε τα σχέδιά της να αυξήσει τις κεφαλαιουχικές δαπάνες το 1993 κατά 30% σε σύγκριση με εκείνες του 1992. Ένα από τα ανώτατα διοικητικά στελέχη της Lincoln, ο Ρίτσαρντ Σόμποουν, αντικαθρεφτίζει τον τρόπο σκέψης πολλών άλλων επιχειρήσεων όταν λέει: Προτιμούμε να κάνουμε μια κεφαλαιουχική επένδυση παρά να προσλάβουμε έναν νέο υπάλληλο». J. Rifkin, ό.π, σελ. 61-62.

ραγωγικότητα ήταν να φτάσει ο κόμπος στο χτένι μια ώρα αρχύτερα.

Γιατί η καινοτομία δεν είναι έτσι γενικά και αφηρημένα το αποτέλεσμα της ανθρώπινης διάνοιας, δεν είναι απλώς ωραίες ιδέες αναχωρητών επιστημών. Πρόκειται για ιδέες που παράγονται μέσα σε ένα πολύ συγκεκριμένο υλικό πλαίσιο, αυτό του καπιταλισμού. Και οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτό το υλικό πλαίσιο είναι αυτές του ανελέητου ταξικού πολέμου. Συνεπώς, βλέπουμε πως η τεχνοεπιστήμη δεν είναι μία ουδέτερη και αφηρημένη «πρόοδος» και είναι αδύνατον να λες κάτι τέτοιο χωρίς να δίνεις άφεση αμαρτιών στα αφεντικά και το κράτος τους. Παρόλ' αυτά ακόμα και έτσι να ήταν, η εκμετάλλευση των εργατών στα τηλεφωνικά κέντρα στην Ινδία, η υποχρέωση σε ορμονοθεραπεία από τη μαφία των καταναγκαστικά εκδιδόμενων γυναικών για την παραγωγή ωαρίων προς πώληση⁵ ή το μοντέλο παραγωγής της Μανωλάδας, αποτελούν πιο ρεαλιστικά παραδείγματα εργασίας σε έναν τεχνολογικά ανεπτυγμένο καπιταλισμό. Μια κατάσταση, δηλαδή, στην οποία επικρατεί η βία και όχι η υπερεξειδίκευση· στην οποία υπάρχουν πολλές θέσεις εργασίας, αλλά αυτές είναι στα όρια της σκλαβιάς. Για τους περισσότερους, όταν ακούνε Μανωλάδα το μυαλό τους πηγαίνει στη βαρβαρότητα της εργασίας και τη βία που ασκεί η ελληνική ύπαιθρος στους μετανάστες εργάτες. Και πολύ σωστά. Αυτό που φαίνεται, όμως, να μην γνωρίζουν είναι πως στη Μανωλάδα η καλλιέργεια της φράουλας είναι μια δύσκολη παραγωγή, η οποία προωθήθηκε με «εισαγωγή τεχνογνωσίας» από τη Γερμανία. **Σαν να λέμε, ο «υπερτεχνολογικός» καπιταλισμός χέρι χέρι με τη μεσαιωνική σκλαβιά.**⁶

Θα μπορούσε, ίσως, να πει κανείς πως όλα αυτά δεν αφορούν την Ελλάδα, αφού εδώ δεν υπάρχουν «παραγωγικές» βιομηχανίες, αλλά «παρασιτικές» επενδύσεις στις μεταφορές, στη ναυτιλία και τον τουρισμό και πως ο αγροτικός τομέας βασίζεται στην εκμετάλλευση των μεταναστών πολύ περισσότερο απ' ό,τι στην ανάπτυξη των τεχνολογιών. Κάτι που, βέβαια, δεν ισχύει. Γιατί από τη μία μεριά η Ελλάδα διαθέτει βιομηχανία, μπορεί όχι στη μορφή του μεγάλου καθετοποιημένου βιομηχανικού συμπλέγματος, αλλά σίγουρα με τη μορφή της μικρής (μικροαστικής) διάσπαρτης επιχειρηματικότητας. Ενώ από την άλλη, το να θεωρεί κανείς τον έλεγχο του 1/3 των θαλάσσιων μεταφορών μια αδιάφορη δραστηριότητα ή «παρασιτικό κε-

⁵ Ίσως να έφτασε σε κάποιον τα αυτιά το σκάνδαλο που ξέσπασε μέσα στο 2010 όταν αποκαλύφθηκε κύκλωμα σωματεμπόρων που υποχρέωναν καταναγκαστικά εκδιδόμενες γυναίκες σε υποχρεωτικές ορμονοθεραπείες για την παραγωγή ωαρίων, με σκοπό την πώληση σε καθόλα νόμιμες κλινικές τεχνητής γονιμοποίησης. Μια μέθοδος που είχε καταστήσει τη χώρα κεντρικό διακινητή ωαρίων σε όλη την Ευρώπη. Για περισσότερα δεξ το άρθρο «*High tech καπιταλισμός και οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα. Κωδικός: εμπόριο ωαρίων*», περιοδικό Antifa, πόλεμος ενάντια στο φόβο #19. Θα το βρείτε στη διεύθυνση <http://antifascrispta.net/>, στην ενότητα προηγούμενα τεύχη.

⁶ Δες την μπροσούρα *Σχεδόν αόρατοι*, κεφάλαιο 4ο «Οι συνοριακές τακτικές - Νέα Μανωλάδα: Όταν η μαφία είναι το αφεντικό», μια έκδοση των αυτόνομων πολιτικών ομάδων Μηδέν Άπειρο, No Woman's Land, Σαχ. Για περισσότερα, στη σελίδα <http://saxsxizo.wordpress.com/>, στην ενότητα εκδόσεις.

φάλαιο» απαιτεί τη σε τέτοιο βαθμό τύφλωση που μόνο ένας κνίτης θα μπορούσε να έχει.

Η παραγωγή υπεραξίας στη βιομηχανία δεν γίνεται μόνο μέσα στο εργοστάσιο με τις τεχνολογικές καινοτομίες και μια τεχνολογική ανακάλυψη δεν σημαίνει κατ' ανάγκη την οριστική επικράτησή της επί όλων των προηγούμενων τεχνολογιών. **Αντίθετα, διάφορα επίπεδα τεχνολογίας και διάφορες μέθοδοι παραγωγής μπορούν να συνυπάρχουν το ένα δίπλα στο άλλο, αλληλοεπηρεαζόμενα και αλληλοτροφοδοτούμενα.** Η τεχνολογία από μόνη της κάνει το κάθε «προϊόν» (που μπορεί να είναι και υπηρεσίες) φθηνότερο για όλους, χρησιμοποιώντας λιγότερες κοινωνικά αναγκαίες εργατώρες. Μπορεί κάποιος να επιλέξει την υπερτεχνολογική παραγωγή για την άντληση περισσότερης υπεραξίας σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές του, μπορεί όμως και να πιέσει τους εργάτες του να συναγωνιστούν αυτές τις «νέες τεχνολογίες», αναγκάζοντάς τους να δουλεύουν όλο και περισσότερο και πληρώνοντάς τους όλο και λιγότερο. Επομένως, οι επιπτώσεις της «εισαγωγής μιας τεχνολογίας στην παραγωγή» δεν είναι μόνο η άμεση αύξηση της παραγωγικότητας, αλλά και η αύξηση της έντασης της εργασίας⁷. Η Ελλάδα, λόγω της θέσης και της εγγύτητάς της στις «κατεστραμμένες» χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, καθώς και στις διάφορες εμπόλεμες ζώνες, για δύο τουλάχιστον δεκαετίες είχε την άνεση να επιλέξει τον δεύτερο δρόμο όποτε χρειαζόταν. Αν και υποθέτουμε πως μια πιο «μέση λύση» εφαρμόστηκε στην πραγματικότητα.

V. Κι όμως ο άνεργος εργάζεται.

Όποιος θέλει να βλέπει και να καταλαβαίνει τι συμβαίνει στην εργατική τάξη (και όχι μόνο για το καλό της) θα σκοντάψει αναγκαστικά σε κάποια νούμερα, σε κάποιες αναλογίες. Κάποιες αναλογίες που διατρέχουν το σύνολο της εργατικής τάξης, καθορίζοντάς την αποφασιστικά. Πόσοι είναι νόμιμοι και πόσοι όχι, πόσοι δουλεύουν μαύρα και πόσοι έχουν ένσημα και φυσικά πόσοι είναι οι άνερ-

⁷ «Με άλλα λόγια υποστηρίζουμε πως η θέση που προβάλλει ο Μαρξ μπορεί να συνοψισθεί ως εξής: Η "φάμπρικα" και η "μανιφακτούρα" προσδιορίζουν "φιγούρες" της μονάδας παραγωγής -η πρώτη με την αποκλειστική χρήση της μηχανοποίησης, η δεύτερη με απλά επίπεδα καταμερισμού της εργασίας- ενώ η έννοια μεγάλη βιομηχανία υποδηλώνει ένα σύνολο εργασιακών διαδικασιών μέσα στον ίδιο κλάδο της κοινωνικής παραγωγής, όπου συνυπάρχουν διάφορα επίπεδα καταμερισμού της εργασίας και μηχανοποίησης. Από αυτήν την άποψη -και η διευκρίνιση είναι αποφασιστική- νομιμοποιούμαστε να μιλάμε για "μεγάλη βιομηχανία" αν τα τμήματα της εργασιακής διαδικασίας που στηρίζονται στην εκμηχάνιση είναι κυρίαρχα στο σύνολο του κλάδου...Εδώ όλα στηρίζονται στο γεγονός ότι η ύπαρξη μηχανοποιημένων τμημάτων της εργασιακής διαδικασίας, μειώνοντας τη μέση κοινωνική αξία των εμπορευμάτων, υποχρεώνει τον "καί' οίκον" εργαζόμενο, που πασχίζει να αναπαραχθεί σαν "ανεξάρτητος" παραγωγός, να δεχθεί την ευθυγράμμιση της αμοιβής του με εκείνη που επιτρέπει το μέσο ποσοστό παραγωγικότητας. Έτσι οι εργαζόμενοι της "μικρής βιομηχανίας" αναγκάζονται να αντισταθμίσουν με μια εντατικοποίηση της εργασίας (διάρκεια και ρυθμός εργασίας) το μεγαλύτερο αριθμό προϊόντων που πετυχαίνει η φάμπρικα αρχικά με μια αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας». Μπέντζαμεν Κοριά, «Ο εργάτης και το χρονόμετρο», εκδ. Κομμούνια, 1985, σελ. 105

γοι. Αυτά τα νούμερα χαρακτηρίζουν την τεχνική σύνθεση⁸ της εργατικής τάξης, αλλά και ένα σημαντικό μέρος της προλεταριακής εμπειρίας· χαρακτηρίζουν το τι σημαίνει να είσαι και να ζεις σαν εργάτης μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, σε έναν συγκεκριμένο τόπο. Το κράτος, ως γενικός ρυθμιστής της καπιταλιστικής σχέσης, θέλει να έχει λόγο σε αυτές τις σταθερές. Για παράδειγμα το πώς θα είναι τα σύνορα, το ποια θα είναι η συμπεριφορά της αστυνομίας, δεν επηρεάζει το αν θα υπάρχουν μετανάστες ή όχι, αλλά καθορίζει ποιο ποσοστό της εργατικής τάξης θα βρίσκεται υπό απαγόρευση, δεμένο χειροπόδαρο στις διάφορες μαφίες και ποιο ποσοστό θα είναι νόμιμο. Και είναι γνωστό ακόμα ότι η μαύρη εργασία που ζει και βλαύει στην Ελλάδα χρωστάει πολλά στις «ανεφάρμοστες» εργατικές νομοθεσίες⁹.

Η τιμή της εργασίας, όπως και όλων των άλλων εμπορευμάτων, καθορίζεται από το χρόνο που χρειάζεται για να παραχθεί. Ο μισθός της εργασίας καθορίζεται από τα χρήματα που χρειάζεται κάποιος για να αναπαράγεται αυτός και οι απόγονοί του, διατηρώντας ένα φυσιολογικό επίπεδο διαβίωσης. Ωστόσο, το τι θεωρείται «φυσιολογικό» είναι ένα ζήτημα που σηκώνει πολλή συζήτηση. Το κάθε αφεντικό πιστεύει πως έχει δίκιο όταν προσπαθεί να πάρει όσο περισσότερα γίνεται από τους εργάτες του δίνοντας όσο το δυνατόν λιγότερα, ενώ ο κάθε εργάτης έχει δίκιο όταν προσπαθεί να πουλήσει το μοναδικό εμπόρευμα που κατέχει (την εργατική του δύναμη) σε όσο το δυνατόν καλύτερη τιμή. Και εκεί που υπάρχουν δύο «δίκια», η βία δίνει τη λύση. Η εργατική δύναμη, όμως, αντίθετα από τα άλλα προϊόντα, επειδή

8 «Σταθερό και μεταβλητό κεφάλαιο τέλος, οφείλοντας να αναπαραχθούν, καθορίζουν μια σειρά από κοινωνικές διαδικασίες που επιβάλουν για παράδειγμα τα αντίστοιχα επίπεδα στην αναγκαία εργασία για την αναπαραγωγή αυτού του μεταβλητού κεφαλαίου. Κι αυτά επίσης τα κοινωνικά επίπεδα της αναπαραγωγής καθορίζονται ιστορικά: Δηλαδή μια ορισμένη ποσότητα και ποιότητα αναγκών που διαμορφώνονται από ένα ορισμένο τύπο μεταβλητού κεφαλαίου για μια ορισμένη περίοδο.

Τεχνική σύνθεση της εργατικής τάξης είναι λοιπόν η έννοια που διαμορφώνεται από αυτές τις συνθήκες. Όπως σε τούτη την έννοια πρέπει να προστεθεί και το στοιχείο πολιτική σύνθεση. Αυτό σημαίνει πως αυτός ο ορισμός της σύνθεσης της εργατικής τάξης που μεταβάλλεται σύμφωνα με τις ιστορικές συνθήκες δεν είναι συνδεδεμένος απλά με τους αντικειμενικούς παράγοντες της οργανικής του σχέσης και αναπαραγωγής του.

Η σύνθεση της εργατικής τάξης δεν είναι απλά το αποτέλεσμα μιας φάσης ή μιας μορφής καπιταλιστικής ανάπτυξης, ή ακόμα της πορείας του σταθερού κεφαλαίου κάτω από αυτούς τους όρους αλλά είναι επίσης μια πραγματικότητα που τροποποιείται συστηματικά όχι μόνο από τις ανάγκες, αλλά και από τις αγωνιστικές παραδόσεις, από τους τρόπους της ύπαρξης, από την κουλτούρα κλπ., γενικά από όλα εκείνα τα γεγονότα πολιτικά, κοινωνικά, ηθικά, που καθορίζουν μαζί με τη δομή του μισθού και τη δομή της σχέσης αναπαραγωγής αυτής της εργατικής τάξης. Η ταξική σύνθεση αλλάζει με τον καιρό και με τους αγώνες». Αντόνιο Νέγκρι, «Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη», εκδ. Κομμούνια, 1983, σελ. 100.

9 Αυτά, βέβαια, δεν αποτελούν απλώς «ελληνική ιδιαιτερότητα», όπως μας λένε, αλλά μια από τις συχνές μεθόδους του καπιταλισμού: «Από το 1802 ως το 1833 η βουλή ψήφισε 5 νόμους για τη ρύθμιση της εργασίας, ήταν όμως αρκετά πονηρή και δεν ψήφισε ούτε μία πεντάρα για την υποχρεωτική εφαρμογή τους, για το απαραίτητο υπαλληλικό προσωπικό κλπ. Οι νόμοι αυτοί έμειναν έτσι γράμμα νεκρό... Στη χώρα όπου και τα πονίτικα ακόμα τα επιτηρεί η αστυνομία αφέθηκε στην καλή θέληση των "amis du commerce" ("φίλων του εμπορίου") η επίβλεψη και η επιβολή του νόμου», Καρλ Μαρξ, ό.π, σελ. 291.

ακριβώς εμπεριέχει «ιστορικά», «ηθικά» και «κοινωνικά» κριτήρια, αν υποτιμηθεί για πάρα πολύ καιρό στο τέλος απαξιώνεται. Αν, δηλαδή, κάποιος αναγκαστεί να συμβιβαστεί για πολύ καιρό με ένα επίπεδο διαβίωσης κάτω από εκείνο που θα θεωρούσε φυσιολογικό, μετά από κάποιο διάστημα αυτό που πριν θεωρούσε «φτώχεια», θα αρχίσει πλέον να του φαίνεται φυσιολογικό.

Συγκεκριμένα για την ανεργία, θα ισχυριστούμε πως είναι ένα όριο. **Ένα όριο από τα πολλά που διέπουν τις ταξικές κοινωνίες μας και καθορίζουν το επίπεδο εκμετάλλευσης.** Οι διάφορες διαστρωματώσεις που διαμορφώνουν αυτά τα όρια δεν έχουν η κάθε μία τη δικιά τους ανεξάρτητη ιστορία και μοίρα. Γιατί η μοίρα της εργατικής τάξης είναι κοινή και επηρεάζεται, όπως είπαμε, από το σύνολο της τεχνικής της σύνθεσης (δηλαδή και από την αναλογία ανέργων/εργαζομένων, ντόπιων/μεταναστών, νόμιμων/παράνομων εργατών, πλήρως/μερικώς απασχολούμενων κλπ κλπ). Το πού τώρα βρίσκεται αυτό το όριο ανεργίας, καθορίζει πολλά και διάφορα για τον ίδιο τον εργαζόμενο. Καθορίζει, ας πούμε, το τι δουλειές θα δεχτεί να κάνει, κάτω από ποιες συνθήκες θα δουλέψει και με τι μισθούς. Καθορίζει το αν θα δεχτεί υποχρεωτικές υπερωρίες και εξοντωτικούς ρυθμούς, εργασία πολλά χιλιόμετρα από τον τόπο κατοικίας ή μερική/ελαστική εργασία, αν θα δεχτεί δουλειά με σύμβαση περιορισμένου χρόνου κλπ. Το όριο ανεργίας καθορίζει ακόμη, και αυτό είναι σημαντικό, το πόσοι θα είναι αυτοί που θα δουλέψουν «μαύρα» και εκτός νόμου (δηλαδή χωρίς ένσημα), με μισθούς κάτω του νόμιμου και με ατομική διαπραγμάτευση των συνθηκών, όπως και το πόσοι είναι αυτοί που θα οδηγηθούν σε τέτοια εξαθλίωση που θα δεχτούν να τροφοδοτήσουν και να στελεχώσουν τον πάτο της εργασίας: την πραγματική «μαύρη ανάπτυξη» του εγκλήματος και του εγκληματικού κεφαλαίου. Και **από τη στιγμή που μιλάμε για μία κυκλική εναλλαγή άνεργου-εργαζομένου, από τη στιγμή που μιλάμε για διόγκωση της μαύρης εργασίας και της κατάμαυρης οικονομίας αυτά είναι ζητήματα που λιγότερο ή περισσότερο αφορούν τους πάντες.** Ακόμα κι εκείνους που ούτε που φαντάζονται μια τέτοια «προοπτική» για τον εαυτό τους.

Οστόσο, το πού βρίσκεται αυτό το όριο ανεργίας έχει να πει πολλά και γι' αυτόν που δεν είναι άνεργος (προς το παρόν). Και πώς αλλιώς, αφού θα υποχρεώσει τον εργάτη να μένει σταθερός στη δουλειά που βρίσκεται ακόμη κι αν επικρατούν οι αθλιότερες των συνθηκών, αποτρέποντάς τον από το να αναζητήσει καλύτερες συνθήκες. Θα τον εμποδίσει να διεκδικήσει ακόμη και αυτά που δικαιούται υπό τον φόβο της απόλυσης. Θα βοηθήσει, εν ολίγοις, τα αφεντικά να αποκτήσουν πιο πειθαρχημένους,

Οι μηχανές εισβάλλουν στο εργοστάσιο.

υπάκοους και παραγωγικούς εργάτες· εργάτες που ζιτάνε όλο και πιο λίγα και είναι ικανοποιημένοι με ακόμη λιγότερα. Γιατί **ο άνεργος εργάζεται και παράγει κέρδος· παράγει την υποτίμηση της εργασίας, της δικιάς του και όλων των υπολοίπων.**

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, για να είναι λειτουργικός ο τρόμος της ανεργίας θα πρέπει η εξαθλίωση του ανέργου να είναι ορατή και η απαξίωσή του συνεχής. Θα πρέπει ο άνεργος να φαίνεται αναξιοπρεπής και βασανισμένος· θα πρέπει να προκαλεί λύπηση, καθώς και να του καταλογίζεται ότι δεν προσπάθησε αρκετά για να αποκτήσει τα απαιτούμενα προσόντα· θα πρέπει να είναι ένα κινούμενο παράδειγμα προς αποφυγήν.

VI. Το «φυσιολογικό» στην Ελλάδα.

Μιλήσαμε μόλις για την εξάρτηση του μισθού από το φυσιολογικό επίπεδο διαβίωσης. Ας δούμε τώρα τι θεωρείται φυσιολογικό στην Ελλάδα. Τα παρακάτω στοιχεία προέρχονται από έκθεση της ΓΣΕΕ που δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες:

«-1.100.000 από τους 4.500.000 εργαζόμενους διαπιστώνεται ότι είναι «αόρατοι...».

-300.000 ψευδο-απασχολούμενοι που εμφανίζονται ως «ελεύθεροι επαγγελματίες», ενώ παρέχουν εξαρτημένη εργασία με δελτίο παροχής υπηρεσιών, και φυσικά δεν απολαύουν τα νόμιμα δικαιώματα των μισθωτών (μισθό, άδειες, δώρα, αποζημίωση) ούτε ασφαλίζονται στο ΙΚΑ αλλά στον ΟΑΕΕ (πρώην ΤΕΒΕ).

-200.000 έχουν ενταχθεί σε καθεστώς «μερικής απασχόλησης», ενώ παρέχουν εργασία πλήρους ωραρίου. Στην πλειονότητά τους καταληστεύονται από τη μη καταβολή υπερωριών, επιδομάτων, αδειών, δώρων εορτών και εξαιρούνται από τα βαρέα.

- 350.000 είναι μόνιμα συμβασιούχοι.

Συνέπεια είναι η κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων, αφού στερούνται πόρων πλέον των 6 δισ. ευρώ ετησίως, επισημαίνει ο Κ. Νικολάου, σημειώνοντας παράλληλα: «Την απουσία κρατικών ελεγκτικών μηχανισμών, αφού οι επιθεωρήσεις εργασίας υπολειτουργούν ή είναι διαβρωμένες από τις επιχειρήσεις ή έχουν περιορισμένες αρμοδιότητες...την απουσία ελέγχων από 5ετία στους τομείς ευθύνης του ΙΚΑ, λόγω έλλειψης προσωπικού. Από τα 13 ελεγκτικά κέντρα λειτουργούν μόνο 4 και αυτά με τους μισούς υπαλλήλους. Από τους ελάχιστους ελέγχους διαπιστώνεται ότι μία στις 7 επιχειρήσεις δεν έχει καν δηλωθεί και λειτουργεί ως «φάντασμα» ...την απουσία των συνδικάτων. Στον ιδιωτικό τομέα μόνο το 15% των εργαζομένων μετέχουν σε συνδικαλιστική οργάνωση, αφού οι συνδικαλιστικές ελευθερίες βρίσκονται υπό διωγμό και τα συνδικάτα δεν ασχολούνται με την ανασφάλιστη εργασία, που χαρακτηρίζεται πλέον καθεστώς»¹⁰.

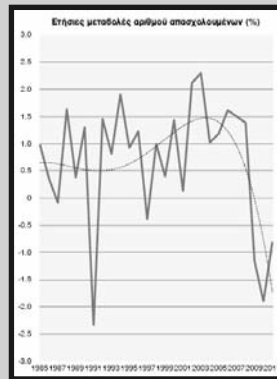
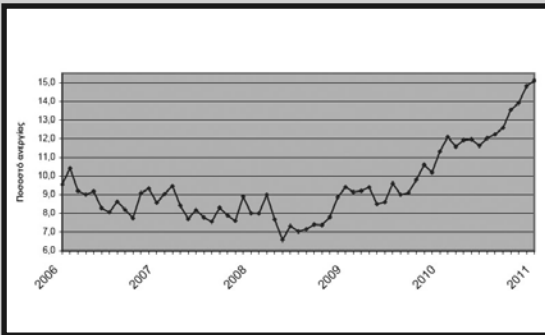
Η ανεργία στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 2011 ήταν στο 15,1%, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 34% σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο. Σε αυτό το νούμερο, φυσικά, δεν περιλαμβάνονται οι μετανάστες (οι οποίοι στην περίπτωση που μένουν

άνεργοι ουσιαστικά εξαφανίζονται από τις μετρήσεις), οι διάφορες νοικοκυρές που θεωρούνται «οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός» και φυσικά όποιος εργάστηκε για μια ώρα τον τελευταίο μήνα ή έχει προγραμματίσει έστω και μια ώρα δουλειάς για το προσεχές τρίμηνο. Είναι προφανές πως στην Ελλάδα βιώνουμε ανοιχτά τη διαδικασία περάσματος από την υποτίμηση στην απαξίωση.

Πριν την κρίση ήταν (πολύ) καλύτερα;

«Μέχρι στιγμής ο τρόπος διαχείρισης της εύρεσης εργασίας και της ανεργίας μοιάζει να βρισκόταν αποκλειστικά στα χέρια της οικογένειας. Η οικογένεια ήταν αυτή που φρόντιζε να βρεις δουλειά στο γνωστό, το θείο, τον συγχωριανό, μέσω του συγγενή βουλευτή/πολιτικού/στελέχους κλπ. Με την ανάλογη πειθαρχία βέβαια, μην και εκθέσεις τους δικούς σου. Από την άλλη αν δε βρισκόταν τίποτα έπεφτε και κανά χαρτζιλίκι από τους γονείς ή έμενες μαζί τους στα πιο δύσκολα, γιατί στην Ελλάδα το κοινωνικό κράτος ήταν πάντα η οικογένεια. Οικογένεια, ρουσφέτι και «χρυσή ευκαιρία».

Από την άλλη πλευρά όσον αφορά τους μετανάστες από καιρό τώρα χρησιμοποιούνται μέθοδοι εκμετάλλευσης τύπου τους μαζεύουν σε κανά μαντρί και μετά τους προωθούν κυρίως σε αγροτικές δουλειές ή σε οικοδομές, Αυτές οι δομές δεν προβλέπεται να εξαφανιστούν σύντομα. Τίποτα δεν σημαίνει όμως πως τα πράγματα θα μείνουν έτσι για πάντα. Το κράτος έχει, και θα αποκτήσει ολο και σημαντικότερο λόγο επάνω στο θέμα, την ανεργία και τη διαχείρισή της. Ο ρόλος του κακέκτυπου κοινωνικού κράτους που έπαιζε στην Ελλάδα ο ΟΑΕΔ με τα άθλια επιδόματα ανεργίας μπαίνει σε έναν κύκλο επίθεσης. Ο άνεργος δεν γίνεται να «αράζει και να επιδοτείται». Όσον αφορά το κράτος θα πρέπει να γίνει κατανοητό σε όλους πως: Η ανεργία δεν είναι ένας δομικός παράγοντας του καπιταλισμού, πως η ανεργία δεν είναι κάτι που αφορά την εργατική τάξη στο σύνολό της, αλλά πως η ανεργία πέφτει από τον ουρανό και πως μόνος υπεύθυνος για αυτή είναι ο ίδιος ο άνεργος που δεν επιμορφώθηκε αρκετά, που δεν κάθεται σούζα στο αφεντικά του, που έχει υπερβολικές απαιτήσεις, που δεν ικανοποιείται με τη χειρότερη σκατο-

Στα διαγράμματα, η γιγάντωση της ανεργίας και η ετήσια μεταβολή του αριθμού των απασχολούμενων. Τα στοιχεία από την Ελληνική στατιστική υπηρεσία και το ΙΝΕ-ΓΣΕΕ αντίστοιχα.

δουλειά αλλά ψάχνει για μεγαλεία ή που είναι απλά ένα ρεμάλι που τρώει τα λεφτά του δημοσίου μέσω του επιδόματος. Δεν είναι δυνατόν για το κράτος πια να συνεχίσει αυτήν την κατάσταση. Πόσο μάλλον αφού πια δεν έχει να αντιμετωπίσει και κάποιο ταξικό κίνημα να το εμποδίζει. Τα αφεντικά και το κράτος τους δεν έχουν λεφτά για πέταμα και κυρίως βιάζονται να μετασχηματίσουν την εργασία».

Το παραπάνω απόσπασμα είναι από την μπροσούρα *Ιδιωτικοί ΟΑΕΔ – Ιδιωτικά γραφεία ενρέσεως* εργασίας που γράφτηκε το 2007. Δεν θα πέρναγε πολύς καιρός για να διαπιστώσουμε όλοι με τον χειρότερο τρόπο τα σχέδια του κράτους για την ανεργία και τη διαχείρισή της.

Όλο το κείμενο στην σελίδα <http://saxsxizo.wordpress.com/>, στην ενότητα εκδόσεις.

VII. Η αυγή του πολεμικού κράτους;

Ανεργία για τα αφεντικά σημαίνει αναξιοποίητοι πόροι. Σημαίνει χέρια που θα μπορούσαν να εργάζονται (για αυτούς) παράγοντας υπεραξία, χέρια που τώρα αδρανούν. Μήπως βρέθηκε επιτέλους το μοναδικό σημείο που οι εργάτες έχουν κοινό με τα αφεντικά τους; Όχι, βέβαια. Όταν τα αφεντικά μιλάνε για αναξιοποίητους πόρους, αναφέρονται μόνο στην περίπτωση που οι εν λόγω πόροι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν με κερδοφόρο τρόπο. Αυτό εν μέσω κρίσης, όπου ο κύκλος του εμπορεύματος έχει σκουριάσει (και σκουριάζει όλο και περισσότερο), μεταφράζεται στην ανάγκη άντλησης περισσότερης εργασίας από όλο και λιγότερους εργάτες. Για το κάθε αφεντικό είναι πάντα προτιμότερο αν έχει δύο υπαλλήλους να διώξει τον έναν και να αναγκάσει τον άλλον να βγάλει όλη τη δουλειά. **Γιατί μπορεί οι άνεργοι να συνιστούν «αναξιοποίητους πόρους», αλλά ταυτόχρονα συνιστούν και πολύ ακριβούς πόρους**, η αξιοποίηση των οποίων θα μπορέσει να προκύψει μόνο μετά από μια μακρά και βίαιη διαδικασία υποτίμησης. Τέτοια είναι και η «ανάκαμψη» που μας επιφυλάσσουν. Περνάει μέσα από τη μαζική καταστροφή σχέσεων, ανθρώπων και υποδομών.

Αν όπως υπονοούμε τα αφεντικά όχι μόνο έχουν να κερδίσουν από την ανεργία, αλλά την ελέγχουν και την προωθούν, τότε θα έπρεπε λογικά να υπήρχε «κάτι» που αν το έκαναν θα μπορούσαν να την εξαλείψουν. Υπάρχει όντως, όμως, αυτό το «κάτι»; Η απάντηση είναι προφανώς όχι. Ο κεϋνσιανισμός κάθε μορφής και απόχρωσης έχει φύγει και δεν θα ξανάρθει. Γιατί ο κεϋνσιανισμός δεν ήταν «άλλη μια ωραία ιδέα», εμφανίστηκε στα τέλη της προηγούμενης κρίσης ως το κράτος-σχέδιο που θα ομαδοποιούσε τα αφεντικά, έτσι ώστε αυτό που το κάθε μεμονωμένο αφεντικό δεν βλέπει να αποτελεί συνολική μέριμνα του κράτους. Μέρος της κεϋνσιανής πολιτικής ήταν οι κρατικές δαπάνες για δημόσια έργα με σκοπό τη μείωση της ανεργίας και την κίνηση του χρήματος στην αγορά. Να θάψουν μπουκάλια με δολάρια και να προσλάβουν ανέργους για να τα ξεθάψουν δεν πρότεινε ο ο Κέυνς¹¹;

Βέβαια, όπως όλοι ξέρουμε αντί για μπουκάλια με δολάρια τα κράτη προτίμησαν να φτιάξουν κανόνια για να αλληλοσφαχτούν, καθώς μόνο μετά τον Πόλεμο βρήκε ο κεϋνσιανισμός την πραγματική εφαρμογή του. **Το κράτος-σχέδιο, αυτή η τριπλή συνεννόηση μεταξύ των αφεντικών, του κράτους και των συνδικάτων (ως εκπροσώπων της εργατικής τάξης) δεν θα ξαναέρθει να δώσει τη λύση στην κρίση και την ανεργία·** δεν θα ξαναέρθει γιατί δεν υπάρχει αυτή την στιγμή το ένα από τα βασικά μέρη της συνταγής. Δεν υπάρχει το κίνημα της οργανωμένης εργατικής τάξης που θέτει το ζήτημα του σε ποιον θα ανήκει τελικά η δύναμη. Από τη στιγμή που η εργατική τάξη δεν βάζει «το πιστόλι στον κρόταφο» των αφεντικών ως σύνολο, δεν υπάρχει και ο λόγος που θα τους αναγκάσει να παραιτηθούν από κάποια από τα κέρδη τους· και όσο η ίδια δεν ενώνεται στο σύνολό της για να αντιμετωπίσει τα αφεντικά ως τάξη, τόσο θα επικρατεί ο ενδοκαπιταλιστικός ανταγωνισμός ή αλλιώς η αναγκαιότητα κάθε μεμονωμένου αφεντικού να επιζηήσει εις βάρος των γύρω του.

Ο κεϋνσιανισμός δεν θα επιστρέψει ποτέ γιατί, εκτός των άλλων, έχει αποτύχει ήδη στη βασικότερη αποστολή του· αυτής της «ειρηνεύσης» του προλεταριάτου. Τα κινήματα των δεκαετιών '60-'70 έριξαν την οριστική ταφόπλακα στο σχέδιο μιας «αιεφόρου» ανάπτυξης χωρίς εργατικά προβλήματα. Το «δός εξ αμαρτείν» δεν είναι συνήθεια των αφεντικών (που σε αντίθεση με εμάς δεν ξεχνάνε τίποτα). Κι αφού το κράτος-σχέδιο δεν είναι πια «η λύση», ίσως να είναι τα γκλοπ ή και τα κανόνια.

Και πράγματι εκεί που όλοι μιλούσαν για το «τέλος του έθνους-κράτους», αυτό συνέχισε με τον πιο δραματικό τρόπο να βρίσκεται στο προσκήνιο της ιστορίας. Όχι για να δώσει πλέον παροχές και συντάξεις, αλλά για να συσπειρώσει τα αφεντικά εν μέσω κρίσης για έναν διπλό πόλεμο· μεταξύ των κρατών και εναντίον της εργατικής τάξης. Τα κράτη αφού ανέλαβαν τα χρέη του κατά τόπους τραπεζικού και οικονομικού τους συστήματος (μετατρέποντάς τα σε «δημόσιο χρέος»), τώρα ετοιμάζονται να πιάσουν τα όπλα που θα βοηθήσουν στο να «ξεπληρωθούν» αυτά τα χρέη.

VIII. Εγκατάλειψη του κοινωνικού κράτους;

Το κράτος-σχέδιο μπορεί να περιελάμβανε ένα μέρος παροχών υπό την μορφή του έμμεσου μισθού, αποτελούσε όμως και μια μορφή ελέγχου. **Μπορεί να έδινε σχολεία, περίθαλψη, συντάξεις, εργατικές κατοικίες και επιδόματα, αλλά έδινε αυτά τα σχολεία, αυτήν την περίθαλψη, αυτές τις συντάξεις,**

11 Γράφει ο Κοριά για τον Κένυς: «Το “ηθικό δίδαγμα” που κρύβεται σε αυτό, και που ο Κένυς εκφράζει ρητά, είναι πως “καθετί που παρακωλύει τις διαδικασίες παραγωγής παρακωλύει, κατά τρόπο αναπόφευκτο, και τις διαδικασίες κατανάλωσης”. Για αυτό “είναι αδύνατο να βάλουμε τους ανέργους σε δουλειά κρατώντας στάση επιφυλακτική. Αντίθετα, η δραστηριότητα, οποιασδήποτε φύσης, αποτελεί το μόνο μέσο για να βάλουμε ξανά σε κίνηση τη μηχανή της οικονομικής προόδου και του πλούτου», Μπέντζαμιν Κοριά, ό.π, σελ. 137.

αυτές τις κατοικίες και αυτά τα επιδόματα. Πιο συγκεκριμένα, τα μαζικά σχολεία των εποχών αυτών φρόντιζαν για τη βασική τεχνική και ιδεολογική εκπαίδευση των μελλοντικών εργατών. Τα νοσοκομεία φρόντιζαν για την συντήρηση της υγείας των εργατών, αλλά ταυτόχρονα επέβαλαν μια συγκεκριμένη αντίληψη για την υγεία και τον έλεγχό της. Τα διάφορα επιδόματα ανεργίας φρόντιζαν έτσι ώστε να σχηματίζεται και να ελέγχεται η ζήτηση εργασίας, να καταπολεμάται το *turn over*¹² και να υπάρχει επαρκής αριθμός εργατών σε συγκεκριμένους κλάδους¹³.

Η εγκατάλειψη του κοινωνικού κράτους δεν παίρνει τη μορφή της γενικής υποχώρησης και εγκατάλειψής του, αλλά τη μορφή της όλο και μικρότερης παροχής και του όλο και μεγαλύτερου ελέγχου. **Με άλλα λόγια, το βασικό γνώρισμα θα είναι οι μισθοί που θα κόβονται και οι μπάτσοι που θα περισσεύουν.** Η υγεία, η παιδεία και οι άλλες παροχές θα παραμείνουν στα χέρια του κράτους μετατρεπόμενες όλο και περισσότερο σε εργαλεία ελέγχου. Τα επιδόματα ανεργίας θα αλλάξουν τις προϋποθέσεις παροχής τους και για κάποιους θα πάρουν τη μορφή της υποχρεωτικής εργασίας σε δουλειές που θα τους υποδεικνύονται, ενώ για άλλους τη μορφή της καταναγκαστικής εργασίας. Γιατί καταναγκαστική εργασία είναι το να υποχρεωθείς να δουλέψεις σε δημοτικά έργα για να πάρεις το επίδομα εργασίας (που θα έχει πια τη μορφή μισθού). Τα επιδόματα θα μετατραπούν σε ένα νέο τρόπο ιεράρχησης και αξιολόγησης της εργατικής τάξης, όπου κάποιοι θα έχουν δουλειά, κάποιοι θα μπορούν να συγκεντρώσουν έσοδα αρκετά για να πάρουν επίδομα ανεργίας, κάποιοι θα χάνουν ακόμα και την ιατρική περίθαλψη, ενώ ένα μεγάλο μέρος των μεταναστών εργατών θα χάνει τα χαρτιά του και θα οδηγείται στην παρανομία ή και την απέλαση. Για τους τελευταίους, άλλωστε, έχει ήδη δρομολογηθεί η σύνδεση της νομιμότητάς τους με την εργασία (ή και την εγγύηση του αφεντικού τους), πράγμα που σημαίνει πως όποιος μετανάστης εργάτης μένει άνεργος περνάει αυτόματα σε ένα καθεστώς υπαρξιακής απαγόρευσης και υπόκειται άμεσα στη βία των μπάτσων και των φασιστών¹⁴.

Αυτό που συνηθίζεται να ονομάζεται «εγκατάλειψη του κοινωνικού κράτους»

12 Με τον όρο *turn over* συνηθίζεται να περιγράφεται ο ρυθμός αντικατάστασης των εργαζομένων, το πόσο συχνά δηλαδή παραιτείται κάποιος από μια δουλειά και προσλαμβάνεται άλλος στη θέση του.

13 Γράφαμε στο σχιζό *metropolitans* #2 στο κείμενο Είναι «παράξενος» αυτός ο μήνας. Η απεργία των οικοδόμων τον Δεκέμβριο του 1960: «Τα αιτήματα για κοινωνικές παροχές στον χώρο της οικοδομής είχαν μεγαλύτερη βαρύτητα απ' όση σε άλλες δουλειές. Η οικοδομή από τη φύση της ήταν έντονα εποχική, με μεγάλες παύσεις ανεργίας, είτε λόγω των καιρικών συνθηκών είτε από τη διαρκή περιπλάνηση προς αναζήτηση δουλειάς μετά την ολοκλήρωση ενός έργου. Το μόνο που μπορούσε να μετατρέψει την οικοδομή σε ένα μόνιμο επάγγελμα ήταν οι διάφορες παροχές του κοινωνικού κράτους που θα γλίτωναν τους εργάτες από την απόλυτη ανέχεια κατά τις περιόδους ανεργίας. Παροχές που θα λειτουργούσαν σαν "συγκολλητικό". Γι' αυτό και τα αιτήματα που αφορούσαν το κοινωνικό κράτος διέτρεχαν οριζόντια όλα τα κομμάτια των οικοδόμων (νέους, παλιούς, αυτοαπασχολούμενους, μισθωτούς ανεξαρτήτως ειδικότητας)».

14 Βλ. το κείμενο «Στο θανααστό βασίλειο της εργασίας», στο περιοδικό Σχιζό #4 ή στο <http://saxsxizo.wordpress.com/>, στην ενότητα περιοδικό σχιζό *metropolitans*.

είναι στην πραγματικότητα αρκετά διαφορετικό από αυτό που περιγράφεται. Ο μύθος της εγκατάλειψης του κοινωνικού κράτους λέει, λοιπόν, πως το κράτος θα παρτήσει το σύνολο των θεσμών του στην τύχη τους και θα τα αφήσει να ξεπέσουν λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης. Ο μύθος λέει πως αυτό είναι κάτι που θα γίνει εξαιτίας κάποιων «πουλημένων πολιτικών» στο κεφάλαιο και προς όφελος των ιδιωτικών εταιριών. Καταρχάς το κράτος δεν έχει κανέναν «πουλημένο στο κεφάλαιο πολιτικό». Το κράτος είναι όργανο και μέρος του κεφαλαίου, σάρκα από τη σάρκα του. Κατά δεύτερον, όπως προσπαθήσαμε να περιγράψουμε πιο πάνω, η μορφή του κράτους-σχέδιο, του λεγόμενου κοινωνικού κράτους, ήταν για το κεφάλαιο κάτι πολύ περισσότερο από γενικά και αφηρημένα παροχές προς την εργατική τάξη. **Ήταν η εγγύηση της ομαλότητας, ήταν το μονοπώλιο του κράτους σε ένα κάρο μηχανισμούς αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης.** Ήταν ακόμη ο έμμεσος μισθός που εγγυόταν ένα επίπεδο κατανάλωσης και διαβίωσης (αποτελούσε, δηλαδή, μέρος του μισθού ίδιο με το υπόλοιπο κομμάτι που πληρωνόταν στο χέρι απευθείας από το αφεντικό).

Προφανώς το κράτος δεν πρόκειται να «κλείσει τα σχολεία». Προφανώς και δεν θα ανοίξει ο δρόμος για «εναλλακτικά» σχολεία που θα έχουν στο ημερήσιο πρόγραμμά τους την αλληλεγγύη ή την ταξικότητα, ούτε θα αντικατασταθούν έτσι γενικά και αφηρημένα από τον «ιδιωτικό τομέα». Το σχολείο έπαιζε έναν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην αναπαραγωγή του εργατή και του «έθνους», με μία έννοια γνώσεων, πειθαρχίας, και ομοιομορφίας. Ο συγκεκριμένος ρόλος δεν θα αφηθεί στην τύχη του· το αντίθετο μάλιστα. Ο αυστηρός κρατικός έλεγχος θα ενταθεί. Αυτό που θα δούμε θα είναι η μείωση των σχολείων, η ιεράρχησή τους κατά περιοχή και τάξη, η δυσκολία πρόσβασης κλπ.

Όσον αφορά τα επιδόματα ανεργίας, αυτά μέχρι τώρα ρύθμιζαν την παροχή εργατικού δυναμικού και φυσικά αποτελούσαν ένα έσχατο δίκτυ προστασίας από την εξαθλίωση σε περίπτωση απόλυσης. Πρόσφεραν, δηλαδή, μια εγγύηση κοινωνικής ηρεμίας. Φυσικά, όλα αυτά γίνονταν με ανταποδοτικές υποχρεωτικές εισφορές των εργαζομένων, με λεφτά δηλαδή που παρακρατούνταν από τον μισθό τους (ειδικά γι' αυτό το σκοπό). Η διατήρηση του εργατικού δυναμικού σε κομβικούς κλάδους, η αντιμετώπιση του *turn over* κλπ. σε συνθήκες ανεργίας 20+% δεν έχει ανάγκη πλέον από καμία κρατική παροχή. Τη ροή του εργατικού δυναμικού θα την εγγυάται η οικονομική βία της ανεργίας. Γιατί, λοιπόν, το κράτος να πετάει τα λεφτά του σε κάτι που έτσι και αλλιώς θα γίνεται; Όσο για το δίκτυ προστασίας, αυτό προφανώς δεν έχει κάποια θέση σε μια κατάσταση που το κεφάλαιο αναγκάζεται να περάσει στην ολομέτωπη επίθεση κατά της εργασίας. Δηλαδή θα κλείσει ο ΟΑΕΔ; Η απάντηση είναι όχι· **θα μετασχηματιστεί, ωστόσο, με τέτοιο τρόπο που να ανταποκρίνεται στις παρούσες ανάγκες της στρατιωτικοποίησης της εργασίας.** Ο μετασχηματισμός της διαχείρισης της εργασίας θα πάρει μια τέτοια μορφή που θα κατατέμνει ακόμα περισσότερο την εργατική τάξη. Το επίδομα της ανεργίας θα

παρέχεται μόνο αν πληρούνται αυξημένα κριτήρια, όπου εκτός από τα αναγκαία ένσημα (τα οποία θα αυξηθούν) θα εξετάζονται και ένα σύνολο από άλλα προσωπικά στοιχεία. Αυτά δεν είναι σενάρια βγαλμένα από το μέλλον, είναι καταστάσεις που εφαρμόζονται εδώ και καιρό σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής, και μέσα σε συνθήκες κρίσης ετοιμάζονται και για την Ελλάδα μέσα από εξαγγελίες περί σύνδεσης του επιδόματος ανεργίας με εισοδηματικά κριτήρια¹⁵. «Πράγματι λοιπόν, η συστηματική καταστροφή των δημοσίων συστημάτων υγείας και πρόνοιας, με τη μορφή που τα είχαμε γνωρίσει ως τώρα, αποτελεί μια κομβική διαδικασία με την οποία οργανώνεται βαθύτερα και πιο ενιατικά η υποτίμησή μας ως εργατών και εργατριών. Έχει όμως ιδιαίτερη σημασία να προσέξουμε ότι αυτοί οι συγκεκριμένοι τομείς που αφορούν την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης καταρρέουν μεν, αλλά καταρρέουν οργανωμένα και με σχέδιο. Έχει σημασία δηλαδή να προσέξουμε ότι στα ερείπια της κατάρρευσής τους χτίζονται οργανωμένα νέες, ολοκληρωτικές και στρατιωτικές μέθοδοι ελέγχου αυτής της αναπαραγωγής. Έχει αξία καταρχήν, να διακρίνουμε αυτό το σχέδιο μέσα στην όλη κατάρρευση. Διότι πρόκειται για ένα σχέδιο που αφορά την οργανωμένη μετάβαση προς βίαιες και στρατιωτικές μορφές πειθάρχησης των εργατών και των ανέργων, τη στροφή προς την ποινικοποίηση έως και την εξόντωση όσων “περισσεύουν” στην αγορά εργασίας και τέλος την επικύρωση του νέου κατασταλτικού ρόλου του κράτους...»¹⁶

Παρόλ' αυτά, όλοι μιλάνε για τα «κεκτημένα ενός αιώνα» που χάνονται. Και πράγματι, η επίθεση που δεχόμαστε ως τάξη είναι σφοδρή και δεν έχει συναντήσει ακόμα τα όριά της. Ποια είναι, όμως, αυτά τα «κεκτημένα»; **Η εργατική τάξη δεν ζήτησε ποτέ το κράτος-σχέδιο ή το κοινωνικό κράτος, αντίθετα το πολέμησε λυσσαλέα.** Θα το ξαναπούμε· το κράτος-σχέδιο ήταν ένας τρόπος πειθάρχησης και ελέγχου της εργατικής τάξης και όχι κάποια μεγάλη παραχώρηση. Ήταν οι ζωντανοί ταξικοί αγώνες της εποχής που το γέννησαν και εξασφάλισαν το όποιο επίπεδο διαβίωσης για την εργατική τάξη και όχι κάποιος «δημόσιος-κρατικός» χαρακτήρας που εγγυόταν το «φιλολαϊκό» της όλης κατάστασης.

Η κρατική αριστερά δε που κάποτε έπαιζε το ρόλο του διαμεσολαβητή της εργατικής τάξης, τον πολιτισμένο και αξιότιμο εκπρόσωπό της που καθόταν στα ίδια τραπέζια με τα αφεντικά και συζήταγε για το μέλλον της οικονομίας, βλέπει όλο και περισσότερο το έδαφος να χάνεται κάτω από τα πόδια της. Οι επιθετικές ανάγκες των αφεντικών λόγω της κρίσης κάνουν όλο και λιγότερο απαραίτητες τις υπηρεσίες της αριστεράς. Το σύστημα δεν έχει ανάγκη από πυροσβέστες συνδικαλιστές

¹⁵ «Ειδικότερα όσον αφορά τα επιδόματα ανεργίας, από την περασμένη εβδομάδα έχουν “παγώσει” τα 200 ευρώ που λαμβάνουν οι μακροχρόνια άνεργοι 45 - 64 ετών, καθώς με το τελευταίο φορολογικό νομοσχέδιο το τεκμαρτό ετήσιο εισοδήμα για τη λήψη του επιδόματος αυξήθηκε από τα 5.000 ευρώ στα 7.000 ευρώ... Επίσης ένα δεύτερο μέτρο περιορισμού των επιδομάτων ανεργίας, προκειμένου να τρέξει η χρηματοδότηση του Οργανισμού για το 2011, είναι η αύξηση των ημερών ασφάλισης προκειμένου να καταβάλλεται το επίδομα ανεργίας των 445 ευρώ για ένα χρόνο». Κομπώνουν οι περικοπές στα επιδόματα ανεργίας, Αυγή, 10/05/2011

20 ¹⁶ Από την εισήγηση της εκδήλωσης «Φασισμός χωρίς σβάστικα» που διοργάνωσε η αντιφασιστική συνέλευση autonome antifa στην Αθήνα τον Νοέμβριο του 2010.

και «συζητήσιμους εκπροσώπους», αλλά από μπάτσους και στρατό. Σηματοδοτεί αυτή η αλλαγή το τέλος της κρατικής αριστεράς; Κάθε άλλο. **Οι πατριωτικές τους υπηρεσίες ως το αριστερό άλλοθι του εθνικισμού θα φανούν πολύ χρήσιμες στις εποχές που έρχονται.**

ΙΧ. Εφιάλτη ζει μόνο όποιος μέχρι σήμερα κοιμόταν.

Ενώ η κρίση βαθαίνει κι ενώ τα αποτελέσματά της γίνονται όλο και πιο ορατά σε όλο και περισσότερους τομείς, ενώ τα αποτελέσματα αυτά θέτουν όλο και πιο πιεστικά ζητήματα, αναγκαιότητες και ερωτήματα στην εργατική τάξη (παγκοσμίως αλλά και στην Ελλάδα ειδικότερα), αυτή μοιάζει τελείως ανίκανη να τα απαντήσει, αναζητώντας τη «σωτηρία» της στις στημένες απεργίες του κρατικά ελεγχόμενου συνδικαλισμού και της κρατικής αριστεράς. Και κάπως έτσι, ενώ οι μισθοί πέφτουν, η ανεργία αυξάνει και οι παροχές συρρικνώνονται, οι μπάτσοι οργάνουν τους δρόμους και οι φασίστες σπκώνουν κεφάλι. Κι όμως ακόμα και τώρα, εφιάλτη ζει μόνο όποιος μέχρι σήμερα κοιμόταν. **Γιατί όλα αυτά που συμβαίνουν έχουν τις ρίζες τους στο χτες.** Εδώ δεν ήταν άλλωστε που τη δεκαετία του '90 (με την κατάρρευση των ανατολικών καθεστώτων) μέσα σε μια νύχτα όλοι πίστεψαν πως θα γίνουν αφεντικά; Ο καθένας με τον «Αλβανό» του να προστάζει, και τη «Ρωσίδα» του να γαμάει; Εδώ δεν ήταν που τη δεκαετία του '90 η λέξη εργάτης έγινε βρισιά και οι περισσότεροι (με μεγάλη άνεση) αντάλλαξαν την αξιοπρέπειά τους με ψεύτικα (όπως πια έχει αποδειχτεί) όνειρα για καριέρα και lifestyle κατανάλωση; Εδώ δεν είναι που δοξάστηκε η εθνική ενότητα στα μακεδονικά συλλαλητήρια και οκ ολίγοι λιγουρεύονταν επεκτατικούς πολέμους για την προσάρτηση εδαφών στα βόρεια σύνορα; Αλλά και εδώ δεν είναι που το '99 όλοι την είδαν επενδυτές και πίστεψαν πως είναι μάγκες και πως αυτοί θα φάνε από τους άλλους στο χρηματιστήριο; Εδώ δεν είναι που όταν οι μπάτσοι πλημμύριζαν τους δρόμους όλοι ασχολούνταν με Κεντέρηδες και γιούρο και ολυμπιακούς; Και εδώ δεν είναι που το 2004 εξαπολύθηκε πογκρόμ κατά των Αλβανών που πανηγύριζαν τη νίκη της ομάδας τους, γιατί ήταν «προκλητικό» να χαιρέται ο «υπρέτης» εις βάρος του «αφεντικού» του; Και μετά από όλα αυτά είναι τάχα παράξενο που στις δουλειές, στα σχολεία και τους δρόμους επικρατεί μια πραγματική κοινωνική έρημος· που κουμάντο κάνουν οι χαφιέδες, οι μπάτσοι και όσοι έχουν «δόντι» σε κάποιο κέντρο εξουσίας; Αυτή ήταν η κατάσταση στην Ελλάδα όταν η λέξη «κρίση» μπήκε στο καθημερινό λεξιλόγιο· τα ένσημα άφαντα, το κεφάλι σκυμμένο, η υποταγή πλήρης. Και προφανώς έννοιες όπως «οργάνωση της εργατικής τάξης» ήταν τελείως άγνωστες. Σύμφωνα· υπάρχουν οι νόμοι. Υπάρχει, όμως, και η πραγματική κατάσταση στην κοινωνία και την εργατική τάξη. Στην Ελλάδα, εδώ και πολλά χρόνια αυτά τα δύο δεν ταυτίζονται. Ο νόμος λέει ένσημα, αλλά ένσημα λίγοι παίρνουν και όσα αφεντικά δεν βάζουν «δεν παθαίνουν και τίποτα» (όχι μόνο από το κράτος, αλλά και από

τους εργάτες τους που φοβούνται να τούς καταγγείλουν, νομίζοντας πως μαζί κλέβουν το κράτος, ή θεωρώντας πως κάτι τέτοιο δεν έχει νόημα). Ο νόμος λέει μισθοί, αλλά σχεδόν παντού μισθός είναι ό,τι καταφέρει να συνεννοηθεί ο καθένας από μόνος του. Ο νόμος λέει ωράρια, αλλά ο πελάτης έχει πάντα δίκιο. Υπάρχει ακόμα και το μείζον ζήτημα των μεταναστών εργατών που ασχέτως του τι λέει ο νόμος, αυτό που ισχύει είναι η βία, ο ρατσισμός, η καταπίεση και η παρανομοποιημένη εργασία. Ο νόμος, όμως, δεν είναι τίποτε άλλο πέρα από το σημείο ισορροπίας του ταξικού ανταγωνισμού. Και εδώ και χρόνια στην Ελλάδα οι νόμοι αυτοί υπάρχουν μόνο στα χαρτιά, τη στιγμή μάλιστα που η ταξική ήττα έχει φτάσει στο σημείο να τα θεωρούμε όλα αυτά ένα μακρινό παρελθόν (αν ποτέ υπήρξε). Είναι προφανές πως αν δεν μπαίνει ούτε ένα ένσημο, κάποια στιγμή ο νόμος θα αλλάξει και η εν λόγω πρακτική θα καταστεί νόμιμη. Το ίδιο συμβαίνει και με τα ωράρια, τους μισθούς, την τρομοκρατία στις δουλειές, την καταστολή στους δρόμους. Δεν χρειάζεται και πολύ κόπο για να καταλάβει κανείς **ότι το τυπικό σύνταγμα των νόμων είναι προορισμένο να εναρμονιστεί με το πραγματικό σύνταγμα των κοινωνικών σχέσεων**. Και δεν είναι μόνο οι μισθοί και τα ένσημα που θα εναρμονιστούν με την πραγματική απουσία τους. Θα έρθει και η βία, η εκμετάλλευση και η υποτίμηση της ζωής (που τόσα χρόνια βιώνουν οι μετανάστες) για το σύνολο της εργατικής τάξης. Μία βία που πολλοί την χρησιμοποίησαν και ακόμη περισσότεροι την ανέχτηκαν. Κατά συνέπεια, όλοι εκείνοι που δεν καταλάβαιναν την ουσία του συνθήματος είμαστε όλοι μετανάστες, τώρα θα αναγκαστούν να το βιώσουν. Γιατί το τυπικό σύνταγμα που εναρμονίζεται με το πραγματικό δεν είναι απλώς ένα νομικίστικο θέμα. Αυτό που συμβαίνει δεν είναι απλώς η εναρμόνιση των νόμων με τις άθλιες εργασιακές συνθήκες που οι περισσότεροι δέχτηκαν αναντίρρητα. Αυτό που συμβαίνει είναι η εναρμόνιση με την πραγματική κατάσταση μιας εργατικής τάξης που εγκατάλειψε τους αγώνες και την οργάνωσή της εδώ και πολλά χρόνια.

X. Μπροστά στο σκοτάδι.

Είναι πολλοί αυτοί που ελπίζουν πως η εξαθλίωση των ημερών (και των ημερών που έρχονται) θα φέρει από μόνη της μια μετακίνηση των συνειδήσεων· πως το σοκ της απότομης συνειδητοποίησης της ταξικής θέσης και η απομάκρυνση από τον κόσμο της κατανάλωσης θα υποχρεώσουν όλους αυτούς που ενώ μέχρι τώρα κοιμόντουσαν ύπνο βαθύ (αν δεν δρούσαν κιόλας συνειδητά ενάντια στα ταξικά τους συμφέροντα) να ξυπνήσουν απότομα, να στρέψουν το βλέμμα τους προς τους δρόμους, τα κινήματα και την αντίσταση. Νομίζουμε ότι αργά ή γρήγορα θα απογοητευθούν, γιατί ο καπιταλισμός δεν θα πέσει από τις «εσωτερικές του αντιφάσεις». Θα πρέπει κάποιος να τον ρίξει· ούτε και κάποια στιγμή οι συνθήκες θα είναι αρκετά ώριμες για το ξεπέρασμά του. Οι συνθήκες ήταν ώριμες εδώ και πολλά χρόνια, άλλοι λόγοι απουσίαζαν... Για να το πούμε αλλιώς, αν για το ότι βρισκόμα-

στε με την πλάτη στον τοίχο ευθύνεται η απουσία κίνησης και ετοιμότητας της εργατικής τάξης στην Ελλάδα τόσα χρόνια, το ίδιο πρόβλημα παραμένει και τώρα. Όλοι αυτοί που κοιτάζαν μόνο πώς θα επιβιώσουν εις βάρος των γύρω τους, το ίδιο ακριβώς θα κάνουν και τώρα. Σαν να λέμε, αυτό ξέρουν αυτό κάνουν. Και αν πιο πριν το να πατάς επί πτωμάτων γινόταν από «προσωπική φιλοδοξία» τώρα ο κανιβαλισμός θα γίνει η απαραίτητη συνθήκη επιβίωσης όλων των «πτωματοφάγων» του καπιταλισμού. Για να μη γίνει κάτι τέτοιο θα πρέπει να χτιστούν οι δομές έμπρακτης προλεταριακής αλληλεγγύης και συντροφικότητας που αυτή τη στιγμή απλά δεν υπάρχουν. Ο «μαλάκας» που μέχρι τώρα πούλαγε μούρη με δανεικά για lifestyle κατανάλωση, αυτός που ενώ δεν έχανε ευκαιρία να βρῖσει τους «ξένους» και παράλληλα να εκμεταλλευτεί την εργασία τους, αυτός που πίστευε πως στον κόσμο τούτο υπάρχει απλώς και μόνο η πάρτη του, τώρα θα είναι πνιγμένος στα χρέη ή/και άνεργος. Αυτό, βέβαια, δεν συνεπάγεται ότι πρόκειται να αλλάξουν οι πρακτικές και οι ιδεολογίες· πρακτικές και ιδεολογίες που είχαν την κρατική ευλογία. Η γκρίνια για τους μετανάστες θα γίνει πογκρόμ, η lifestyle κατανάλωση θα γίνει μίσος για τους γύρω και **η ατομική προσπάθεια για ανέλιξη εις βάρος όλων θα γίνει ατομική προσπάθεια επιβίωσης εις βάρος όλων**. Έτσι λοιπόν καθώς η κρίση προχωράει, η γιγαντιαία μικροαστική τάξη της Ελλάδας θα νιώθει τη θηλιά να σφίγγει γύρω από το λαιμό της. Και ενώ η ανεργία θα διογκώνεται, δεν προβλέπεται να προλεταριοποιηθούν (εννοώντας με αυτό ότι δεν θα αποκτήσουν και την ανάλογη συνείδηση ή επίγνωση των ταξικών συμφερόντων τους). Όπως όλα δείχνουν, **θα παραμείνουν μικροαστοί με τη ξενέρα της αποτυχίας. Και ως γνωστόν, οι οργισμένοι μικροαστοί είναι οι πρώτη ύλη του φασισμού.**

Φυσικά υπάρχουν και όλοι αυτοί που ενώ καταλάβαιναν πολύ καλά τι γινόταν ένωσαν μόνοι, ανοργάνωτοι ή θεωρούσαν πως όλα είναι «μάταια». Αυτοί που μέσα στην κοινωνική έρημο της ταξικής ήττας και ησυχίας στην Ελλάδα προσπαθούσαν μεν να κρατήσουν μια αξιοπρεπή ατομική στάση, δεν έβλεπαν δε κάποια διέξοδο. Κάποιοι, τώρα που ο κόμπος φτάνει στο χτένι, πιθανώς να αντιλαμβάνονται πως αν δεν γίνει κάτι τώρα, αύριο θα είναι πλέον αργά. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο που σήμερα είναι αργά γιατί δεν έγινε κάτι χτες.

XI. Αντί επιλόγου.

Με όλα τα παραπάνω προσπαθήσαμε να ερμηνεύσουμε μέρος της κατάστασης, στην οποία έχουμε μπει όλοι μας εδώ και καιρό, σπκώνοντας τα πέπλα που την κάλυπταν και βλέποντας πέρα από τους μύθους που με τόση άνεση μοιράζουν τα δελτία ειδήσεων στην τηλεόραση. Προσπαθήσαμε όχι απλώς να καταλάβουμε τη «μυστήρια» γλώσσα στην οποία είναι γραμμένα τα κίτρινα φύλλα των εφημερίδων, αλλά και να δούμε μέσα από αυτά το τι πραγματικά μας επιφυλάσσουν για το μέλλον. Εργαλείο μας σε αυτή τη διαδρομή δεν ήταν οι γνώσεις στα οικονομικά (γνώσεις που δεν έχουμε ούτως ή άλλως), αλλά η θέση μας σε αυτή την κοινωνία όντας εργάτες και άνεργοι. Γι' αυτό το λόγο εργαλείο μας ήταν η αυτόνομη ταξική ανάλυση. Σκοπός μας δεν είναι να μεταφράσουμε την ακατάληπτη γλώσσα του ιερατείου των οικονομολόγων, αλλά να ξαναισιάσουμε σε αυτήν, την πραγματική συνθήκη της ταξικής εκμετάλλευσης που εντέχνως έμεινε στο περιθώριο των πινάκων και των διαγραμμάτων. Προβληματιστήκαμε τέλος για την κρίση, την τεχνολογία, την αναδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους και για το πώς φτάσαμε έως εδώ.

Συνοψίζοντας:

1. Η κρίση για την οποία γίνεται λόγος εδώ και κάποιο διάστημα δεν ξεκίνησε τώρα, αλλά έχει ένα μακρύ και πλούσιο παρελθόν κρυμμένο στους ενδοκαπιταλιστικούς πολέμους. Κρυμμένο στη βίαιη εκμετάλλευση των χωρών του «νότου και της ανατολής», των «κατεστραμμένων πρώην σοσιαλιστικών» χωρών, αλλά και στην κατανάλωση με δανεικά στη Δύση. Το τελευταίο επεισόδιό της (όπως εμφανίστηκε με την κρίση των ενυπόθηκων δανείων στην Αμερική) γρήγορα μετατράπηκε σε κρίση του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος. Τα κράτη δεν θα μπορούσαν να αφήσουν τις τράπεζές τους να καταρρεύσουν και κατά συνέπεια απορρόφησαν τα ίδια τη ζημιά, μετατρέποντάς την σε «δημόσιο χρέος». Ένα «δημόσιο χρέος» που τώρα καλείται η εργατική τάξη να πληρώσει (κάτι που μεταφράζεται σε μικρότερους μισθούς, εντατικότερη εργασία και ανεργία).

2. Η τεχνολογική ανεργία (όπως παρουσιάζεται με την τεχνολογία να αποτελεί δήθεν έναν ουδέτερο παράγοντα της ανθρώπινης διάνοιας που μόνο προς τα εμπρός μπορεί να κινηθεί) είναι ένας μύθος των αφεντικών. Το πρόβλημα δεν είναι πως ο άνεργος δεν έχει αρκετές γνώσεις για να καλύψει τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, αλλά το ότι η ίδια η αγορά εργασίας λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε de facto να μην τους χωράει όλους. Όλες οι μέχρι τώρα κρίσεις στο τέλος τους κατέληξαν σε ένα ριζικά διαφορετικό κόσμο από αυτόν που έβρισκαν όταν ξέσπαιναν, κανείς όμως δεν μπορεί μέσα από το μάτι του κυκλώνα να προβλέψει ποιο θα είναι το νέο μοντέλο καπιταλιστικής συσσώρευσης.

3. Η τιμή της εργατικής δύναμης, ο μισθός, είναι το σύνολο της αξίας των προϊόντων που έχει ανάγκη ο εργάτης για να συντηρηθεί ο ίδιος και να αναπαραχθεί. Και αν η αξία αυτών των προϊόντων είναι σταθερή, το σύνολό τους καθορίζεται από ιστορικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Δηλαδή, αν κάποιος αφεντικό πρέπει να δίνει τουλάχιστον ένα ποσό μισθού στον εργάτη του, ώστε να συντηρείται σε ανεκτά επίπεδα, το τι μπορεί να θεωρηθεί «ανεκτό επίπεδο» είναι εξαιρετικά διφορούμενο. Μετά από μία μεγάλη περίοδο φτώχειας, για παράδειγμα, μπορεί «ανεκτό» να είναι απλώς η επιβίωση. Γι' αυτό αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει με όλα τα άλλα προϊόντα που η «προσφορά και η ζήτηση» κάνουν τις τιμές τους να έχουν διακυμάνσεις, η υποτίμηση της εργατικής δύναμης οδηγεί στην απαξίωσή της. Και αυτό το κεφάλαιο το γνωρίζει καλά, γι' αυτό και προκειμένου να βγει από την κρίση μετατοπίζει το βάρος στην εργατική τάξη.

4. Μοιάζει παράδοξη η (φαινομενική) αδιαφορία του κεφαλαίου για τη διόγκωση της ανεργίας, όμως το κεφάλαιο καθόλου δεν αδιαφορεί. Ίσα ίσα που ανησυχεί για αυτούς τους αναξιοποίητους πόρους. Ανησυχεί για την εργασία που αντί να παράγει κέρδος βρίσκεται σε ακινησία. Ο φόβος της ανεργίας και τα μεγάλα διαστήματα ανεργίας που αναγκάζονται πολλοί να περάσουν, μετατρέπουν την εργασία σε κερδοφόρα, ακόμα και σε καιρούς κρίσης. Γιατί ο άνεργος στο κοινωνικό εργοστάσιο εργάζεται· «πιέζει τον εν ενεργεία εργατικό στρατό, ενώ στην περίοδο της υπερπαραγωγής και του παροξυσμού βάζει χαλινάρι στις διεκδικήσεις του. Επομένως, ο σχετικός υπερπληθυσμός είναι το φόντο που πάνω του κινείται ο νόμος ζήτησης και προσφοράς της εργασίας. Στριμώνχνει το πεδίο δράσης αυτού του νόμου μέσα στα όρια που ανταποκρίνονται απόλυτα στην εκμεταλλευτική απληστία και αρχομανία του κεφαλαίου».

5. Υπό αυτές τις συνθήκες, το «κοινωνικό κράτος» μετασχηματίζεται και δεν εγκαταλείπεται. Το κομμάτι του έμμεσου μισθού οδηγείται σε συρρίκνωση αλλά όχι και το κομμάτι του ελέγχου. Το κράτος βγαίνει πιο ισχυρό μέσα από τη διαδικασία της κρίσης, αναλαμβάνοντας το ρόλο που του αναλογεί· της προετοιμασίας για πόλεμο και της στρατιωτικοποίησης της εργασίας.

6. Η κρίση βρήκε την εργατική τάξη στην Ελλάδα κοιμισμένη από το lifestyle και την κατανάλωση, διαβρωμένη από τις ιδεολογίες των αφεντικών, διασπασμένη από τον ρατσισμό, ανοργάνωτη και ανέτοιμη. Δεν υπήρχε επαρκής λόγος να την υπολογίσει το κεφάλαιο στους υπολογισμούς του. Και έτσι θα μένει ώσπου βήμα βήμα η εργατική τάξη να ανακαλύψει ξανά τη δύναμή της μέσα από τη συνειδητή δέσμευση και οργάνωσή της. Ο άνεργος δεν θα πρέπει να βλέπει τον εαυτό του μέσα από ένα πρίσμα ατομικής ανικανότητας, αλλά να οργανώνεται, παραμένοντας οργισμένος και υπερήφανος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Για την αντικατάσταση των εργατών από τις μηχανές

Η μηχανή αντικαθιστά εργασία, οπότε το πρώτο απαιτούμενο για την εισαγωγή μιας καινοτομίας/ τεχνολογίας/μηχανής/μεθόδου παραγωγής είναι η ανθρώπινη εργασία να είναι τόσο ακριβή ή απειθαρχη ή προβληματική, ώστε αυτή η καινοτομία να συμφέρει περισσότερο από τη διατήρηση των προηγούμενων μεθόδων. «Στην Αγγλία εξακολουθούν που και που να χρησιμοποιούν γυναίκες αντί για άλογα για να τραβούν τις μαούνες στις διώρυγες, επειδή η εργασία που απαιτείται για την παραγωγή αλόγων και μηχανών είναι ένα μαθηματικά δοσμένο ποσό, ενώ η εργασία που απαιτείται για την συντήρηση των γυναικών του υπερπληθυσμού βρίσκεται κάτω από κάθε υπολογισμό» (Καρλ Μαρξ, Το Κεφάλαιο, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 2009, σελ. 409).

Στο βιβλίο του Μισθός,, τιμή και κέρδος, εκδ. Σύγχρονη Εποχή, 2008, σελ. 73, ο Μαρξ αναφέρει: «Πάρτε λ.χ. την άνοδο των μισθών των εργατών γης στην Αγγλία από το 1849 ως το 1859. Ποια ήταν η συνέπειά της; Οι ενοικιαστές γης δεν μπορούσαν, όπως θα τους είχε συμβουλέψει ο φίλος μας ο Ουέστον, ούτε να ανεβάσουν την αξία του σταριού ούτε καν τις τιμές αγοράς του. Ήταν απεναντίας υποχρεωμένοι να βουλευτούν με την πώση των τιμών. Μέσα σε αυτά όμως τα έντεκα χρόνια εισήγαγαν κάθε λογής μηχανές, εφάρμοσαν πιο επιστημονικές μεθόδους, μετέτρεψαν ένα μέρος της καλλιεργήσιμης γης σε βοσκές, αύξησαν την έκταση των κομματιών γης που ενοικιάζονται και μαζί με αυτό την κλίμακα παραγωγής. Και με αυτές και με άλλες μεθόδους που ελάττωναν τη ζήτηση για εργασία χάρη στην αύξηση της παραγωγικής δύναμης δημιούργησαν πάλι ένα σχετικό πλεόνασμα αγροτικού πληθυσμού. Αυτή είναι γενικά, στις πιο παλιά αποικισμένες χώρες, η μέθοδος με την οποία παρουσιάζεται μια γοργότερη ή αργότερη αντίδραση του κεφαλαίου ενάντια σε μια ύψωση των μισθών. Ο Ρικάρντο σωστά παρατήρησε ότι η μηχανή βρίσκεται σε διαρκή συναγωνισμό με την εργασία και συχνά μπορεί να εφαρμόζεται μόνο όταν η τιμή της εργασίας έχει φτάσει ένα ορισμένο ύψος».

Εξαιτίας των εργατών, λοιπόν, εισάγονται οι καινοτομίες, αλλά και οι εργάτες ενώνονται με αυτές, μετασχηματίζοντας ριζικά τον εαυτό τους και τη σύνθεση της τάξης τους. Μέσω της εξειδίκευσης και του καταμερισμού εργασίας, ο εργάτης μεταμορφώνεται στον μερικό εργάτη. Η αντικατάσταση μιας μεθόδου παραγωγής με μία άλλη πιο καινοτόμα σημαίνει πως οι ειδικευμένοι εργάτες της προηγούμενης μεθόδου χάνουν την όποια δύναμη τούς έδινε η γνώση τους. **Μπορούν είτε να παραμείνουν προσκολλημένοι στον παλιό τρόπο παραγωγής καταδικασμένοι να συντριβούν, είτε ως άνεργοι πλέον να δεχτούν ανειδίκευτες δουλειές, ακόμα και απαξιώνοντας τους εαυτούς τους.** «Στη μηχανή το μέσο εργασίας γίνεται αμέσως ανταγωνιστής του ίδιου του ερ-

γάτη. Η αυτοαξιοποίηση του κεφαλαίου με τη μηχανή είναι απευθείας ανάλογη προς τον αριθμό των εργατών που καταστρέφει τους όρους ύπαρξής τους. Όλο το σύστημα της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής στηρίζεται στο ότι ο εργάτης πουλάει την εργατική του δύναμη σαν εμπόρευμα. Ο καταμερισμός εργασίας κάνει μονόπλευρη αυτή την εργατική δύναμη και την μετατρέπει στην τελείως μερικευμένη δεξιότητα να χειρίζεται ένα μερικό εργαλείο. Από τη στιγμή που ο χειρισμός του εργαλείου περιέρχεται στη μηχανή, μαζί με την αξία χρήσης της εργατικής δύναμης σβήνει και η ανταλλακτική της αξία. Ο εργάτης δεν μπορεί να βρει αγοραστές, όπως το χαρτονόμισμα που έχει τεθεί εκτός κυκλοφορίας. Η μερίδα της εργατικής τάξης, που οι μηχανές τη μετατρέπουν έτσι σε περισσευούμενο πληθυσμό, δηλ. σε πληθυσμό που στο εξής δεν είναι άμεσα αναγκαίος για την αυτοαξιοποίηση του κεφαλαίου, είτε χάνεται στον άνισο αγώνα που κάνει η παλιά χειροτεχνική και μανιφακτουρική παραγωγή ενάντια στην παραγωγή με μηχανές, είτε παραγεμίζει την αγορά εργασίας και ρίχνει έτσι την τιμή της εργατικής δύναμης κάτω από την αξία της» (Το Κεφάλαιο, ό.π, σελ. 447).

Η ικανότητα αυτή των καινοτομιών στην παραγωγή να σπάνε τη δύναμη των εργατών, να τους κλέβουν τη γνώση και άρα και τις διαπραγματευτικές δυνάμεις, να τους μετατρέπουν σε άνεργους και άρα σε πιο εύκολα υποτιμημένους εργάτες, τις έχει καταστήσει ένα απαραίτητο όπλο στη φαρέτρα των αφεντικών. «Όσο η μηχανή δε δρα μόνο σαν υπέρτερος ανταγωνιστής έτοιμος πάντα να κάνει “περιττό” το μισθωτό εργάτη. Το κεφάλαιο την εξαγγέλλει φωναχτά και σκόπιμα σαν δύναμη εχθρική για τον εργάτη, και τη χειρίζεται σαν τέτοια. Η μηχανή γίνεται το πιο ισχυρό μέσο για την κατάπνιξη των εξεγέρσεων, απεργιών κλπ. που στρέφεται ενάντια στην αυτοκρατορία του κεφαλαίου. Όπως λέει ο Γκάσκελ, η ατμομηχανή ήταν αμέσως από την αρχή ανταγωνίστρια της “δύναμης του ανθρώπου” και επέτρεψε στον κεφαλαιοκράτη να συντριφεί τις αυξανόμενες αξιώσεις των εργατών, που απειλούσαν να οδηγήσουν σε κρίση το εργοστασιακό σύστημα που γεννιόταν. Θα μπορούσε να γράψει κανείς μια ολόκληρη ιστορία των εφευρέσεων από το 1830 και εδώ, που έγιναν απλώς σαν πολεμικά μέσα του κεφαλαίου ενάντια στις ανταρσίες των εργατών... Ο ίδιος (ο Γιούρ) μιλάει για μια εφεύρεση που κολλαρίζει το στημόνι και που αποτέλεσε άμεση αφορμή για το ξέσπασμα μιας απεργίας και λέει: “Η ορδή των δυσσαρεστημένων, που νόμιζε ότι η παλιά οχυρωματική γραμμή του καταμερισμού της εργασίας την έκανε ανίκητη, είδε τη νέα μηχανική ταχτική να προσβάλλει τα πλευρά της και να εκμηδενίζει τα μέσα άμυνάς της. Υποχρέωθηκε να παραδοθεί στο έλεος του νικητή... Η εφεύρεση αυτή επικυρώνει τη θεωρία που διατυπώσαμε κιόλας, ότι το κεφάλαιο, υποχρεώνοντας την επιστήμη να μπει στην υπηρεσία της, εξαναγκάζει πάντα το ατίθασο χέρι της εργασίας να πειθαρχήσει» (Το Κεφάλαιο, ό.π, σελ. 452-53).

Για τη θεωρία του εφεδρικού βιομηχανικού στρατού

Μαρξ στο κεφάλαιο για τον «γενικό νόμο της κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης» του *Κεφαλαίου* παρουσιάζει την έννοια του «εφεδρικού βιομηχανικού στρατού». Το κεφάλαιο μέσω της συσσώρευσης, της επανεπένδυσης μέρους των κερδών, επεκτείνεται πότε εκτατικά και πότε εντατικά. Κατά τη διάρκεια της εκτατικής επέκτασης του κεφαλαίου (κατά τη διάρκεια της εισαγωγής νέων τεχνολογιών και μεθόδων παραγωγής δηλαδή), η οργανική σύνθεση του κεφαλαίου μεταβάλλεται, δημιουργώντας άνεργους που θα τους επαναπορροφήσει κατά τη διάρκεια της απλής εκτατικής επέκτασής του. Ο εφεδρικός αυτός στρατός είναι απαραίτητος, ώστε να υπάρχει το αναγκαίο εργατικό δυναμικό για τις περιόδους της ξέφρενης επέκτασης του κεφαλαίου. Αυτή όμως δεν είναι η μοναδική υπηρεσία που προσφέρει ο εφεδρικός στρατός στο κεφάλαιο. «Στις περιόδους της στασιμότητας και της μέσης ευημερίας ο βιομηχανικός εφεδρικός στρατός πιέζει τον εν ενεργεία εργατικό στρατό, ενώ στην περίοδο της υπερπαραγωγής και του παροξυσμού βάζει χαλινάρι στις διεκδικήσεις του. Επομένως, ο σχετικός υπερπληθυσμός είναι το φόντο που πάνω του κινείται ο νόμος ζήτησης και προσφοράς της εργασίας.» (Το Κεφάλαιο, σελ. 662) Η πίεση που ασκεί στους υπόλοιπους εργαζόμενους και ο ανταγωνισμός μεταξύ τους κρατάει τους μισθούς και τις εργατικές απαιτήσεις σε «λογικά» όρια για την ομαλή λειτουργία του κεφαλαίου: «... η κεφαλαιοκρατική συσσώρευση παράγει διαρκώς, και μάλιστα σε σχέση με την ένταση και την έκτασή της, ένα σχετικό, δηλ. για τις μέσες ανάγκες αξιοποίησης του κεφαλαίου, περίσσιο, επομένως περιττό ή πρόσθετο εργατικό πληθυσμό» (σελ. 653), «...Ο εργατικός αυτός υπερπληθυσμός αποτελεί ένα διαθέσιμο βιομηχανικό εφεδρικό στρατό, που ανήκει στο κεφάλαιο τόσο απόλυτα, σαν να τον είχε φτιάξει με δικά του έξοδα. Δημιουργεί για τις εναλλασσόμενες ανάγκες αξιοποίησής του το πάντα έτοιμο εκμεταλλεύσιμο ανθρώπινο υλικό, ανεξάρτητα από τα όρια της πραγματικής αύξησης του πληθυσμού» (σελ. 655). Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, «...Η υπερβολική εργασία του απασχολημένου μέρους της εργατικής τάξης πληθαίνει τις γραμμές της εφεδρείας της, ενώ αντίθετα η αυξημένη πίεση, που η εφεδρεία ασκεί με το συναγωνισμό της στους απασχολημένους εργάτες, τους υποχρεώνει να εργάζονται υπερβολικά και να υποτάσσονται στις προσαγές του κεφαλαίου. Η καταδίκη ενός μέρους της εργατικής τάξης σε αναγκαστική αργία εξαιτίας της υπερβολικής εργασίας του άλλου μέρους, και αντίστροφα, μετατρέπεται σε μέσο πλουτισμού του ξεχωριστού κεφαλαιοκράτη» (σελ. 659).

Το σύστημα πρόνοιας σαν σύστημα ελέγχου

Ο Ιταλός αυτόνομος Sergio Bologna στο βιβλίο του «Ναζισμός και εργατική τάξη» (υπό έκδοση στα ελληνικά από τις εκδόσεις *antifa scripta*) πραγματεύεται τη μετάβαση από τη δημοκρατία της Βαϊμάρης στη χιτλερική Γερμανία. Μέρος αυτής της διαδικασίας ήταν και η γένεση του «κράτους πρόνοιας» στη Γερμανία. Το κράτος πρόνοιας συνήθως παρουσιάζεται ως ένα «δώρο» των αφεντικών προς την εργατική τάξη ή μια κατάκτηση των εργατικών αγώνων. Οι εργατικοί αγώνες υπήρχαν φυσικά εκείνη την εποχή και το κεφάλαιο ένωθε την καυτή ανάσα τους (κάτι που επηρέαζε και την στάση του...). Η περίπτωση της Γερμανίας, όμως, δεν αφήνει αμφιβολίες για την πραγματική του λειτουργία ως μηχανισμού διάσπασης και τιμωρίας για τους απείθαρχους – ανταμοιβής για τους «ικανούς», ιεράρχησης και ελέγχου ολόκληρης της εργατικής τάξης· ως μηχανισμού που φτιάχτηκε «επί δημοκρατίας» και βρήκε την πραγματική του χρήση στα χρόνια του φασισμού:

«Η σπειροειδής άνοδος της ανεργίας έδωσε κατά την τελευταία περίοδο της Βαϊμάρης τεράστιες δυνάμεις στο μηχανισμό πρόνοιας. Και δε θα αποτελούσε υπερβολή να πούμε πως στα μάτια του απλού πολίτη το μοναδικό αναγνωρίσιμο κρατικό πρόσωπο υπήρξε ο μηχανισμός πρόνοιας. Μέσω της σταθερής αύξησης των (κάποτε διακριτικών) αρμοδιοτήτων του, το σύστημα Πρόνοιας μετατράπηκε από «υπηρεσία επιδομάτων» σε «υπηρεσία πληροφοριών»... Η πολιτική αυτή τέθηκε σε λειτουργία μέσω μιας σειράς διαταγμάτων (και μιας διαδικασίας η οποία ουσιαστικά παρέκαμψε το κοινοβούλιο) με τα οποία οι προϋποθέσεις για την απόκτηση του επιδόματος ανεργίας άρχισαν σταδιακά να αλλάζουν... Εκατομμύρια ανέργων έφτασαν να ζουν υπό καθεστώς διαρκούς απειλής· ακόμα και σε ότι αφορούσε εκείνη την περιοχή των κοινωνικών δικαιωμάτων που είχαν αποκτηθεί με τη συμβολή τους... Μέσα στην Κρίση οι εργάτες μετατρέπονταν από άνεργοι σε «φτωχοί-που-έχριζαν-βοηθείας»... Το αποτέλεσμα του τραβολογήματος των ανέργων σε ένα σύστημα δημοτικής πρόνοιας υπήρξε η δημιουργία μιας στρατιάς ανθρώπων υποχρεωμένων να ζητιανεύουν ελεημοσύνη από κά-

Άνεργοι στη σειρά γραφείου
εμπέδωσης εργασίας στη Γερμα-
νία του 30

ποιον γραφειοκράτη, ο οποίος περισσότερο από συχνά έκρινε τις ανάγκες τους στηριγμένος στη βάση των υποκειμενικών του εντυπώσεων. Οι άνεργοι μπορούσαν να έχουν κοινωνική ασφάλιση μόνο εφόσον κατάφερναν να

πείσουν τον αρμόδιο σε μια πρόσωπο-με-πρόσωπο συνέντευξη, το οποίο με τη σειρά του οδήγησε σε μάζες ανθρώπων πρόσφορων για κάθε είδους εκβιασμό. Και επιπλέον (και πρόκειται για κάτι που υπήρξε εξαιρετικά σημαντικό για το μεταγενέστερο ναζιστικό καθεστώς) οι λεπτομέρειες για τη ζωή όλων αυτών των ανθρώπων καταγραφόταν λεπτομερώς... Ας επαναλάβουμε, όμως, κάποια πράγματα ώστε να είμαστε απόλυτα ξεκάθαροι: ο καθοριστικός παράγοντας δεν ήταν απλά το πρόβλημα της ανεργίας, αλλά η διαχείριση της ανεργίας (και των επιδομάτων) στην πλάτη των φτωχών και των ανέργων. Ο καθοριστικός παράγοντας ήταν η συνειδητή δημιουργία αυτού του συστήματος διαχείρισης της ανεργίας στην κατεύθυνση του προλεταριακού κατακερματισμού...».

